

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Кафедра охорони праці та навколишнього середовища

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для виконання самостійної роботи

з освітньої компоненти

***«ОРГАНІЗАЦІЯ НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ»***

**для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності J4 «Охорона праці»**

Харків 2026

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри охорони праці та навколишнього середовища 6 квітня 2026 р., протокол № 8.

Рекомендовано для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності J4 «Охорона праці».

Укладачі:

старш. викл. Є. С. Григор'єва,
доценти Б. К. Гармаш,
Л. А. Катковнікова

Рецензент

проф. В. Г. Брусенцов

ЗМІСТ

Вступ	13
1 Вплив зовнішніх атрибуцій на самостійну роботу здобувачів вищої освіти для синхронного та асинхронного формату навчання	13
1.1 Підходи щодо планування самостійної діяльності здобувачів вищої освіти	13
1.2 Планування самостійної роботи для синхронного та асинхронного здобуття освіти в закладі вищої освіти	15
1.3 Вплив на самостійну роботу за асинхронного здобуття освіти зовнішніх атрибуцій	17
2 Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання матеріалу освітньої компоненти	23
2.1 Питання організації та якісного самоконтролю під час здобуття освіти	23
2.2 Схеми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Історичні аспекти наглядової діяльності за охороною праці»	29
2.2.1 Опрацювання теми «Історичні аспекти наглядової діяльності за охороною праці»	30
2.2.1.1 Історичні передумови виникнення наглядової діяльності	30
2.2.1.2 Основні етапи введення нагляду за робочим часом	30
2.2.1.3 Регулювання відносин на підприємствах	31
2.2.1.4 Введення правових відносин між підприємцями	32
2.2.1.5 Регламентація права накладення штрафів	32
2.2.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів	33
2.3 Схеми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Державний нагляд (контроль), інтегрована автоматизована система, розпорядчі документи та повноваження»	34

2.3.1 Опрацювання теми «Державний нагляд (контроль), інтегрована автоматизована система, розпорядчі документи та повноваження»	34
2.3.1.1 Державний нагляд (контроль): поняття і сутність	35
2.3.1.2 Інтегрована автоматизована система державного нагляду (контролю)	36
2.3.1.3 Розпорядчі документи у сфері державного нагляду	36
2.3.1.4 Повноваження органів державного нагляду (контролю)	37
2.3.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів	37
2.4 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Конвенції МОП про інспекцію праці у промисловості й торгівлі, про інспекцію праці в сільському господарстві. Впорядкування організації та здійснення державного нагляду в Україні»	38
2.4.1 Опрацювання теми «Конвенції МОП про інспекцію праці у промисловості й торгівлі, про інспекцію праці в сільському господарстві. Впорядкування організації та здійснення державного нагляду в Україні»	39
2.4.1.1 Загальна характеристика конвенцій МОП про інспекцію праці	40
2.4.1.2 Конвенція МОП № 81 про інспекцію праці у промисловості й торгівлі	40
2.4.1.3 Конвенція МОП № 129 про інспекцію праці в сільському господарстві	41
2.4.1.4 Імплементация міжнародних стандартів в Україні	41
2.4.1.5 Впорядкування організації державного нагляду в Україні	42
2.4.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів	42

2.5 Схеми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Забезпечення виконання зобов'язань щодо законодавства про працю, які лежать в основі міжнародних угод України»	43
2.5.1 Опрацювання теми «Забезпечення виконання зобов'язань щодо законодавства про працю, які лежать в основі міжнародних угод України»	44
2.5.1.1 Міжнародні зобов'язання України у сфері праці	44
2.5.1.2 Механізми імплементації міжнародних норм у національне законодавство	45
2.5.1.3 Відповідальність за порушення міжнародних зобов'язань	46
2.5.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів	46
2.6 Схеми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Правила пожежної та техногенної безпеки в Україні»	47
2.6.1 Опрацювання теми «Правила пожежної та техногенної безпеки в Україні»	48
2.6.1.1 Нормативно-правова база пожежної і техногенної безпеки	48
2.6.1.2 Основні вимоги правил пожежної безпеки	49
2.6.1.3 Вимоги щодо техногенної безпеки	50
2.6.1.4 Відповідальність за порушення	50
2.6.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів	51
2.7 Схеми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Особливості здійснення державного нагляду державними інспекціями з ядерної безпеки на АЕС»	52
2.7.1 Опрацювання теми «Особливості здійснення державного нагляду державними інспекціями з ядерної безпеки на АЕС»	53
2.7.1.1 Нормативно-правова база державного нагляду у сфері ядерної безпеки	53

2.7.1.2 Особливості державного нагляду на атомних електростанціях	54
2.7.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів	55
2.8 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю Держпраці, організація інформаційної та видавничої діяльності, права та обов'язки»	56
2.8.1 Опрацювання теми «Розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю Держпраці, організація інформаційної та видавничої діяльності, права та обов'язки»	57
2.8.1.1 Правові засади розгляду звернень громадян	57
2.8.1.2 Порядок розгляду звернень у Держпраці	58
2.8.1.3 Права та обов'язки громадян і посадових осіб	58
2.8.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів	59
2.9 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Основні причини порушення трудового законодавства. Системний підхід як основний методичний засіб вирішення проблем охорони праці на місцях»	59
2.9.1 Опрацювання теми «Основні причини порушення трудового законодавства. Системний підхід як основний методичний засіб вирішення проблем охорони праці на місцях»	60
2.9.1.1 Основні причини порушення трудового законодавства	61
2.9.1.2 Типові порушення у сфері охорони праці	62
2.9.1.3 Системний підхід як методичний засіб розв'язання проблем	62
2.9.1.4 Роль керівництва в забезпеченні системного підходу	63
2.9.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів	63

2.10 Схеми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Геополітичні та економічні інтеграційні процеси на європейському та євразійському просторі, у яких тісно задіяна Україна. Актуальність розумно створеної системи аудиту з промислової безпеки та охорони праці в Україні»	64
2.10.1 Опрацювання теми «Геополітичні та економічні інтеграційні процеси на європейському та євразійському просторі, у яких тісно задіяна Україна. Актуальність розумно створеної системи аудиту з промислової безпеки та охорони праці в Україні»	65
2.10.1.1 Геополітичні процеси на європейському просторі	65
2.10.1.2 Євразійський простір та економічні виклики	66
2.10.1.3 Економічна інтеграція та її вплив на безпеку праці	67
2.10.1.4 Актуальність створення системи аудиту з промислової безпеки	67
2.10.1.5 Взаємозв'язок інтеграційних процесів і аудиту	68
2.10.1.6 Принципи побудови ефективної системи аудиту	68
2.10.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів	68
2.11 Схеми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Питання проведення працеворонного аудиту. Працеворонна ієрархія, що вибудовують Стандарти серії ISO»	69
2.11.1 Опрацювання теми «Питання проведення працеворонного аудиту. Працеворонна ієрархія, що вибудовують Стандарти серії ISO»	70
2.11.1.1 Поняття працеворонного аудиту	70
2.11.1.2 Етапи проведення працеворонного аудиту	71
2.11.1.3 Працеворонна ієрархія за стандартами ISO	72
2.11.1.4 Актуальність впровадження працеворонного аудиту	73
2.11.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів	73

2.12 Схеми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Порядок проведення аудиту з промислової безпеки і охорони праці»	74
2.12.1 Опрацювання теми «Порядок проведення аудиту з промислової безпеки і охорони праці»	75
2.12.1.1 Поняття аудиту з промислової безпеки та охорони праці	75
2.12.1.2 Основні цілі аудиту	76
2.12.1.3 Основні етапи проведення аудиту	77
2.12.1.4 Працезахоронна ієрархія та роль ISO	78
2.12.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів	78
2.13 Схеми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Порядок ідентифікації та реєстрування даних аудиту. Підготування висновків аудиту. Складання звіту про аудит»	79
2.13.1 Опрацювання теми «Порядок ідентифікації та реєстрування даних аудиту. Підготування висновків аудиту. Складання звіту про аудит»	80
2.13.1.1 Порядок ідентифікації даних аудиту	80
2.13.1.2 Підготовка висновків аудиту	81
2.13.1.3 Складання звіту про аудит	82
2.13.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів	83
2.14 Схеми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Планування роботи з охорони праці та супутні документи»	84
2.14.1 Опрацювання теми «Планування роботи з охорони праці та супутні документи»	84
2.14.1.1 Поняття планування роботи з охорони праці	85
2.14.1.2 Основні етапи планування	85
2.14.1.3 Супутні документи	86
2.14.1.4 Порядок складання плану роботи з охорони праці	87

2.14.2	Форми організації самостійної роботи здобувачів	88
2.15	Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Основи діяльності представників профспілок з питань охорони праці»	88
2.15.1	Індивідуальні форми самостійної роботи	89
2.15.1.1	Вивчення нормативно-правових актів	89
2.15.1.2	Аналіз практичних кейсів	90
2.15.1.3	Підготовка письмових матеріалів	90
2.15.1.4	Вивчення спеціальної літератури	90
2.15.2	Колективні форми самостійної роботи	91
2.15.2.1	Дискусійні групи	91
2.15.2.2	Кейс-метод у групі	91
2.15.2.3	Семінари і тренінги	91
2.15.2.4	Мозкові штурми	91
2.15.3	Практично-орієнтовані форми	92
2.15.3.1	Інспектування робочих місць	92
2.15.3.2	Організація інформаційних кампаній	92
2.15.3.3	Проведення навчальних заходів	92
2.15.4	Електронні та дистанційні форми самостійної роботи	93
2.15.4.1	Онлайн-курси і вебінари	93
2.15.4.2	Електронні бібліотеки та бази даних	93
2.15.4.3	Форумні та групові обговорення	93
2.16	Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Кількісні показники для оцінки рівня роботи щодо забезпечення безпеки праці у виробничих підрозділах та на робочих місцях. Рівень охорони праці»	93
2.16.1	Індивідуальні форми самостійної роботи	94
2.16.1.1	Вивчення нормативно-правових актів і стандартів	94
2.16.1.2	Аналіз кількісних показників охорони праці	95

2.16.1.3 Підготовка аналітичних записок і звітів	95
2.16.1.4 Самостійне вивчення статистичних матеріалів	96
2.16.2 Колективні форми самостійної роботи	96
2.16.2.1 Дискусійні групи та круглі столи в роботі фахівців із безпеки та охорони праці	96
2.16.2.2 Практичні кейси	96
2.16.2.3 Семінари і тренінги	97
2.16.3 Практично-орієнтовані форми	97
2.16.3.1 Інспектування і аудит робочих місць	97
2.16.3.2 Моніторинг рівня травматизму	97
2.16.3.3 Проведення навчальних заходів із безпеки та охорони праці	98
2.16.4 Електронні та дистанційні форми	98
2.16.4.1 Використання електронних баз даних	98
2.16.4.2 Онлайн-курси і вебінари	98
2.16.4.3 Віртуальні симуляції і тренажери	98
2.17 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Питання представництва інтересів найманих працівників та наука трудового права»	99
2.17.1 Індивідуальні форми самостійної роботи	100
2.17.1.1 Вивчення законодавчих і нормативних актів	100
2.17.1.2 Аналіз судової практики і кейсів	100
2.17.1.3 Підготовка письмових матеріалів	100
2.17.1.4 Вивчення спеціальної літератури	101
2.17.2 Колективні форми самостійної роботи	101
2.17.2.1 Дискусійні групи	101
2.17.2.2 Кейс-метод у групі	101
2.17.2.3 Семінари і тренінги	102
2.17.3 Практично-орієнтовані форми самостійної роботи	102

2.17.3.1 Інспектування трудових умов	102
2.17.3.2 Проведення консультацій	102
2.17.3.3 Участь у колективних переговорах	103
2.17.4 Електронні та дистанційні форми	103
2.18 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Перелік основних нормативних актів, норми яких повинні бути враховані при укладанні колективного договору в частині забезпечення охорони праці»	103
2.18.1 Індивідуальні форми самостійної роботи	105
2.18.1.1 Вивчення основних законодавчих актів	105
2.18.1.2 Аналіз підзаконних актів і галузевих стандартів	106
2.18.1.3 Підготовка аналітичних матеріалів	106
2.18.2 Колективні форми самостійної роботи	106
2.18.2.1 Дискусійні групи	107
2.18.2.2 Кейс-метод	107
2.18.2.3 Семінари і тренінги	107
2.18.3 Практично-орієнтовані форми	107
2.18.3.1 Інспектування і аудит умов праці	107
2.18.3.2 Участь у колективних переговорах	108
2.18.3.3 Підготовка інформаційних матеріалів	108
2.18.4 Електронні та дистанційні форми	108
3 Організація самостійної роботи здобувачів освіти для виконання індивідуальних завдань курсу	109
3.1 Виконання курсової роботи здобувачами денної форми здобуття освіти	109
3.2 Виконання контрольної роботи здобувачами заочної форми здобуття освіти	114
3.2.1 Контрольна робота для здобувачів заочної форми здобуття освіти (п'ятий семестр)	114

3.2.2 Контрольна робота для здобувачів заочної форми здобуття освіти (шостий семестр)	115
Список літератури	116
Додаток А	127

ВСТУП

Віддалене (дистанційне) навчання, згідно з чинним законодавством, поділяють на синхронне (у реальному часі) і асинхронне (за власним графіком). Грамотне поєднання обидвох форм здобуття освіти сприяє кращому засвоєнню матеріалу освітньої компоненти [1].

Синхронне навчання передбачає онлайн-заняття через платформу Zoom, забезпечуючи живий зв'язок. Таке навчання відбувається в режимі реального часу, коли викладач і здобувачі освіти одночасно перебувають біля екранів.

Асинхронне навчання базовано на самостійному вивченні матеріалів, записаних відео та виконанні завдань у зручний час. Такий формат передбачає взаємодію учасників із затримкою в часі.

1 ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ АТРИБУЦІЙ НА САМОСТІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СИНХРОННОГО ТА АСИНХРОННОГО ФОРМАТУ НАВЧАННЯ

1.1 Підходи щодо планування самостійної діяльності здобувачів вищої освіти

У сучасних умовах трансформації системи вищої освіти, цифровізації навчального процесу та поширення дистанційних технологій питання організації і планування самостійної роботи здобувачів набуває особливої актуальності. Самостійна робота є невід'ємною складовою освітнього процесу у закладі вищої освіти, адже саме вона гарантує поглиблення, систематизацію та практичне застосування знань, отриманих під час аудиторних занять. Залежно від формату здобуття освіти – синхронного чи асинхронного – підходи щодо планування самостійної діяльності мають свої

особливості, що потребують наукового осмислення і методичного обґрунтування.

Синхронне навчання в режимі реального часу передбачає одночасну взаємодію викладача і здобувачів [2]. Це можуть бути традиційні аудиторні заняття чи онлайн-лекції, семінари, які відбуваються планово – за чітко визначеним розкладом. У такому форматі самостійна робота органічно інтегрована до загальної структури навчального процесу: здобувачка або здобувач отримує завдання після закінчення заняття, має визначені терміни їхнього виконання та можливість одночасного отримання консультацій. Планування в цьому випадку здебільшого ґрунтовано на календарно-тематичному плані навчального курсу та графіку освітнього процесу, складеного за семестр.

Асинхронне навчання, навпаки, передбачає відсутність такої жорсткої прив'язки до часу проведення занять [3]. Здобувачі опрацьовують навчальні матеріали у зручний для себе час, користуючись при цьому або електронними курсами, або відеолекціями. Також у нагоді стануть навчальні платформи, цифрові бібліотеки, зокрема цифровий репозиторій університету. Такий формат дає свободу дій, але водночас покладає на здобувача значно більшу відповідальність за організацію власної навчальної діяльності. Планування самостійної роботи в цьому випадку стає головним інструментом успішного навчання, адже відсутність зовнішнього контролю може призвести до зволікання, нерівномірного розподілу робочого навантаження та зниження якості засвоєння навчального матеріалу.

Самостійна робота у вищій школі виконує цілу низку важливих функцій: по-перше, пізнавальну функцію, тобто спрямовану на розширення і поглиблення знань; по-друге, розвиваючу функцію – вона гарантує здатність до критичного мислення, формування аналітичних здібностей і вміння працювати з інформацією; по-третє, виховну функцію, оскільки сприяє формуванню відповідальності, дисциплінованості та здатності до

самоконтролю; по-четверте, професійну функцію, оскільки саме під час самостійної діяльності здобувач опановує навички, необхідні для його чи її майбутньої фахової діяльності.

1.2 Планування самостійної роботи для синхронного та асинхронного здобуття освіти в закладі вищої освіти

Ефективне планування самостійної роботи передбачає дотримання цілої низки принципів. Першим є принцип системності, який полягає в регулярності та послідовності виконання навчальних завдань. Принцип оптимального розподілу часу сам по собі потребує урахування складності завдань, індивідуальних особливостей здобувача, видів навчального навантаження. Третім є принцип усвідомленості, коли здобувач освіти вже чітко розуміє мету виконання кожного завдання та її місце в загальній структурі освітньої компоненти. Четвертим можна назвати принцип самоконтролю, який передбачає регулярний аналіз досягнутих результатів і, відповідно, корекцію власного навчального плану.

Під час здобуття освіти в синхронному форматі планування найчастіше має здебільшого регламентований характер, тому що в цьому випадку викладач визначає обсяг і терміни виконання самостійних завдань, а здобувачка чи здобувач уже розподіляє їх у межах встановленого розкладу. Важливу роль при цьому відіграють поточний контроль, проміжне оцінювання, обговорення результатів на практичних заняттях. Це сприяє підтриманню стабільного темпу навчання та зменшує ризик накопичення невиконаних завдань. Водночас під час синхронного навчання існують певні виклики. Зокрема, значна кількість аудиторних годин може обмежувати час для глибокого самостійного опрацювання навчального матеріалу. До того ж орієнтація на груповий темп роботи інколи не враховує індивідуальні особливості засвоєння знань здобувачами. Тому важливо,

щоб планування самостійної роботи заздалегідь передбачало гнучкість і можливість диференціації завдань.

Асинхронний формат здобуття освіти має діаметрально протилежний ефект. Він відкриває широкі можливості для індивідуалізації навчання. Здобувач при цьому може самостійно визначати час і тривалість власних занять, вибирати зручні методи роботи з наданим навчальним матеріалом, за потреби повертатися до складних тем стільки разів, скільки це необхідно. Але ефективність такого підходу безпосередньо залежить від рівня сформованості навичок саморегуляції самого здобувача. Планування в асинхронному середовищі базовано на визначенні короткострокових і довгострокових цілей, складанні індивідуального графіка роботи над матеріалом, використанні цифрових інструментів задля організації часу. Важливим аспектом тут є застосування технологій тайм-менеджменту. Доцільним є розподіл великих за обсягом завдань на менші частини (етапи), встановлення конкретних дедлайнів, чергування інтенсивної розумової діяльності з відпочинком. У цьому контексті можуть стати в нагоді методи планування за принципом пріоритетності виконання завдань, використання електронних календарів, списків завдань, а також трекерів продуктивності.

Не менш важливу роль відіграє мотивація. Під час здобуття освіти в синхронному форматі мотиваційним чинником є безпосередня взаємодія з викладачем і академічною групою, можливість обговорення, участь у дискусіях. В асинхронному форматі мотивація має переважно внутрішній характер. Тут вона більш пов'язана з особистими цілями здобувача освіти, його професійними прагненнями. Тому, плануючи самостійну роботу, потрібно враховувати не тільки академічні вимоги. Матимуть неабияке значення індивідуальні інтереси та перспективи професійного розвитку.

Особливу увагу також необхідно приділити контролю та оцінюванню результатів самостійної діяльності. За синхронного формату навчання контроль здійснюваний сам по собі, регулярно, формалізовано. В

асинхронному форматі здобуття освіти доречно застосування елементів самоперевірки, онлайн-тестування. Це сприятиме розвитку відповідальності за власні результати та формуванню навичок самооцінювання.

Планування самостійної роботи для синхронного та асинхронного формату здобуття освіти є складним і багатокомпонентним процесом. Він потребує поєднання грамотного керівництва з боку викладача та певної автономії з боку здобувачів. Синхронний формат навчання забезпечуватиме структурованість і постійний зворотний зв'язок, тоді як асинхронний – гнучкість і можливість індивідуалізації навчання. Оптимальною моделлю сучасної вищої освіти може стати розумне поєднання обох підходів, що дає змогу максимально ефективно організувати самостійну роботу здобувачів. Рациональне планування самостійної діяльності під час здобуття освіти в закладі вищої освіти стане запорукою успішного навчання, сформує заплановані професійні компетентності, розвине у здобувачів освіти здатність до безперервного самовдосконалення та допоможе з адаптацією до викликів сучасного суспільства. Саме вміння організовувати власну навчальну діяльність стане однією з основних компетентностей будь-якого фахівця у XXI столітті.

1.3 Вплив на самостійну роботу за асинхронного здобуття освіти зовнішніх атрибутів

У сучасному освітньому просторі асинхронний формат здобуття освіти стає одним із центральних форм організації навчального процесу. Він передбачає самостійне опрацювання здобувачкою (здобувачем) освіти навчальних матеріалів у зручний для них час без безпосередньої взаємодії з викладачем у режимі реального часу. Такий формат створює нові можливості для індивідуалізації навчання, гнучкого планування освітньої

траєкторії та розвитку автономності здобувача. Але водночас загострюється проблема впливу зовнішніх атрибуцій на організацію і результативність самостійної роботи здобувачів.

Поняття атрибуції пов'язане з поясненням особистістю (у цьому випадку здобувачами) причин подій, що відбуваються в її житті. У контексті освітньої діяльності зовнішні атрибуції означатимуть схильність пояснювати власні успіхи або невдачі обставинами непереборної сили. Під такими обставинами розуміють вплив зовнішніх чинників на кшталт умов навчання, складності викладеного матеріалу, власних технічних можливостей, складності вимог викладача, особливостей застосування освітньої платформи чи соціального оточення. За асинхронного формату навчання роль таких зовнішніх атрибуцій істотно зростає і подекуди відчутно. Оскільки здобувач залишається сам на сам із навчальним матеріалом і повинен тепер самостійно організовувати власний освітній процес.

Самостійна робота в умовах асинхронного навчання поступово стає центральним компонентом освітньої діяльності. Вона охоплює весь процес здобуття освіти: від опрацювання теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань до участі в обговореннях (форумах), підготовки навчальних проєктів, написання есе, а також проходження тестування, включно із самоконтролем і самооцінюванням. Ефективність такої самостійної діяльності значною мірою залежить від того, як саме здобувач інтерпретує підсумки власних результатів. Якщо при цьому домінують зовнішні атрибуції, що пов'язані з перекладанням відповідальності на вплив зовнішніх обставин, тоді це може призвести до загального зниження мотивації, яка буде мати прояв у відкладанні завдань і формуванні пасивної позиції стосовно здобуття освіти в цілому.

В асинхронному освітньому середовищі відсутність постійного безпосереднього контролю з боку викладача підсилуватиме вплив

особистісних чинників. Здобувач самостійно визначатиме темп, інтенсивність і порядок виконання практичних, лабораторних чи індивідуальних завдань. За таких умов імовірність того, що зовнішні атрибуції будуть виконувати дві протилежні функції (захисну та деструктивну), істотно підвищуватиметься. Захисна функція матиме прояв у зниженні загального рівня тривожності. При цьому здобувач тимчасово пояснюватиме собі власну невдачу зовнішніми обставинами для того, щоб зберегти позитивну самооцінку. Проте якщо така стратегія буде стабільно і постійно застосовувана, вона перешкоджатиме розвитку відповідальності та саморегуляції в цілому.

Деструктивний вплив зовнішніх атрибуцій полягатиме у формуванні так званої «зовнішньої локалізації контролю», коли здобувач освіти переконаний, що його успіхи та невдачі в навчанні залежать у переважній більшості від чинників непереборної сили, які він не зможе змінити чи вплинути. Під час здобуття освіти в асинхронному форматі навчання це може мати прояв у скаргах на нестабільність роботи інтернет-мережі, недосконалість створення освітньої платформи, надмірну складність викладеного навчального матеріалу, недостатню кількість пояснень або занадто великий обсяг завдань для виконання. Хоча зазначені чинники реально можуть впливати на процес здобуття освіти, їхня абсолютизація знижуватиме внутрішню мотивацію здобувачів і перешкоджатиме подоланню труднощів.

Але повністю ігнорувати зовнішні чинники не можна. Асинхронний формат здобуття освіти дійсно багато в чому залежить від технічної інфраструктури, якості наявних електронних ресурсів, доступності навчальних матеріалів, чіткості наданих інструкцій для виконання завдань і зворотного зв'язку. У ситуації, коли освітнє середовище не забезпечує належних умов задля навчання, навіть високий рівень внутрішньої відповідальності не гарантуватиме ефективності самостійної роботи. Тому

вплив зовнішніх атрибуцій необхідно розглядати в безпосередньому зв'язку з реаліями життя – організаційними і технологічними умовами здобуття освіти в конкретний період часу.

Особливістю асинхронного формату навчання є підвищення вимог щодо саморегуляції. Саморегуляція передбачає вміння планувати власну діяльність, ставити конкретні цілі, контролювати весь процес виконання завдань і оцінювати власні результати. Зовнішні атрибуції при цьому можуть як гальмувати, так і стимулювати розвиток таких умінь. Якщо здобувач визнає наявність зовнішніх перешкод, але також шукає способи їх подолання, це свідчатиме про активність його позиції. Якщо ж все обмежено лише констатацією труднощів, без спроби змінити ситуацію, тоді саморегуляція залишатиметься на низькому рівні.

Значний вплив на сам характер атрибуцій матиме попередній освітній досвід. Можна передбачити, що ті здобувачі освіти, які звикли до жорстко структурованого навчання з наявним постійним контролем, будуть відчувати труднощі в умовах асинхронного навчання. Здобувачі з таким попереднім досвідом будуть частіше схильні пояснювати власні невдачі відсутністю чітких вказівок або підтримки з боку викладача. Діаметрально протилежною буде ситуація з тими здобувачами, хто має досвід автономного навчання. Вони будуть більш схильними до відповідальності за власні результати.

Мотивація також відіграватиме головну роль у випадку здобуття освіти в асинхронному форматі навчання. Внутрішня мотивація, що заснована на зацікавленості особи до змістовного наповнення навчального матеріалу та на власному усвідомленні його значущості для майбутньої професійної діяльності, зменшуватиме залежність від будь-яких зовнішніх пояснень. Наприклад, ті здобувачі освіти, які бачать сенс у навчанні, будуть менш схильні виправдовувати власну бездіяльність будь-якими зовнішніми обставинами. Натомість переважання в здобувача зовнішньої мотивації –

орієнтація виключно на оцінки або формальні вимоги – підсилюватиме ризик суттєвого впливу з боку зовнішніх атрибуцій, особливо це буде помітним у випадку невдач.

Не можна оминати і соціальний вимір проблеми. Навіть за асинхронного формату навчання здобувач залишається частиною академічної спільноти. Усі форумні обговорення, групові завдання та онлайн-консультації створюють простір для соціальної взаємодії. Підтримка з боку однокурсників і викладачів може зменшувати схильність до деструктивних зовнішніх атрибуцій, оскільки сприятиме усвідомленню спільної відповідальності та можливості отримати допомогу.

На окрему увагу заслуговує той вплив, який існує з боку цифрового середовища. Інформаційне перевантаження, велика кількість цифрових ресурсів, постійні сповіщення та паралельні завдання можуть створити відчуття непереборного хаосу. У такій ситуації здобувач може пояснювати низьку продуктивність «надмірною кількістю інформації» або «незрозумілою структурою курсу». Але базові вимоги щодо абітурієнтів для вступу до закладу вищої освіти і розвиток цифрової грамотності, навичок управління інформацією допоможе зменшити залежність від таких чинників.

З точки зору педагогіки, важливим завданням є формування з навчанням адекватних атрибутивних моделей. Насамперед це стосується дій, яких очікують із боку викладача. Оскільки він може сприяти формуванню атрибутивних моделей через чітке формулювання практичних чи лабораторних завдань, прозорі критерії з їх оцінювання, регулярний зворотний зв'язок. Заохочення здобувачів освіти до проведення аналізу власних помилок під час навчання, а також пошуку шляхів із їх виправлення сприятиме поступовому переходу від переважання зовнішніх атрибуцій до налагодженого зворотного зв'язку з викладачем і більш збалансованої системи пояснень.

Вплив зовнішніх атрибуцій на самостійну роботу має прояв також під час планування часу. Якщо здобувач вважає, що успіх залежить переважно від зовнішніх умов, він може недооцінювати важливість систематичної підготовки. Виникає тенденція відкладати виконання завдань до останнього моменту, що підвищує загальний рівень стресу та тривожності, наприклад, на модульному тижні, а також знижує якість результатів. І навпаки, усвідомлення особистої ролі в досягненні успіху стимулюватиме більш відповідальне ставлення до планування власного робочого часу.

Психологічний аспект проблеми впливу на самостійну роботу за асинхронного здобуття освіти зовнішніх атрибуцій безпосередньо пов'язаний із самооцінкою та впевненістю у власних силах. Часте використання зовнішніх атрибуцій задля самовиправдовування може маскувати власну невпевненість або страх майбутньої невдачі. За асинхронного формату навчання, де здобувач не має постійного підтвердження власної компетентності з боку викладача, такі переживання можуть підсилюватися. Саме тому важливо розвивати освітнє середовище, засноване на підтримці.

Необхідно також ураховувати культурні відмінності. У різних соціокультурних контекстах домінування зовнішніх або внутрішніх атрибуцій може мати різну причину виникнення. У деяких освітніх середовищах традиційно відповідальність за результати навчання покладена або на викладача особисто, або ж на систему в цілому. Такий стан речей суттєво ускладнює перехід до автономного навчання. Асинхронний формат сам по собі вимагатиме зміни таких установок і формування нової культури академічної відповідальності.

Безперечно, вплив зовнішніх атрибуцій на самостійну роботу здобувача вищої освіти за асинхронного формату здобуття освіти є багатовимірним і суперечливим явищем. Не можна не зважати на те, що

об'єктивні зовнішні чинники можуть суттєво впливати на освітній процес. Але за умови надмірної орієнтації на них існує імовірність створення перешкод для розвитку автономності, саморегуляції та внутрішньої мотивації здобувачів. Це буде небажаним ефектом, який потенційно може нівелювати результати навчання або зробити їх частковими.

Ефективність навчання в асинхронному форматі значною мірою залежить від здатності здобувача поєднувати реалістичне врахування зовнішніх умов із особистою відповідальністю за результати. Формування такої здатності потребує системної підтримки з боку викладачів, розвитку рефлексивних умінь, удосконалення цифрової грамотності, створення сприятливого освітнього середовища підтримки. Зовнішні атрибуції можуть як ускладнювати, так і стимулювати самостійну роботу здобувача в умовах асинхронного формату здобуття освіти. Їхній вплив визначений рівнем сформованості особистісних якостей, мотивації, попереднього освітнього досвіду та організаційних умов навчального процесу. Усвідомлення такого впливу і цілеспрямована робота над формуванням адекватних атрибутивних стратегій є важливою передумовою підвищення якості освіти в сучасному цифровому середовищі.

2 ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ МАТЕРІАЛУ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

2.1 Питання організації та якісного самоконтролю під час здобуття освіти

У сучасних умовах трансформації освітнього простору, цифровізації навчального процесу та поступового підвищення вимог щодо професійної компетентності фахівця особливої актуальності набувають питання

самоорганізації та якісного самоконтролю під час здобуття освіти. Освітня діяльність дедалі більше орієнтується не лише на засвоєння певного обсягу інформації, але і формування здатності здобувача до самостійного мислення, самостановлення, особистої відповідальності за власне навчання та безперервного саморозвитку. Тому необхідно приділити особливу увагу організації навчального процесу і питанню ефективного самоконтролю здобувачів. Бо вони згодом відіграватимуть важливу роль в успішності здобувача.

Організація навчання передбачає цілеспрямоване планування, структурування та координацію всіх видів освітньої діяльності [4], охоплює визначення цілей, розподіл робочого часу, вибір необхідних для цього методів і засобів навчання, створення сприятливого освітнього середовища, а також забезпечення зворотного зв'язку між усіма учасниками освітнього процесу. Раціональна організація навчання сприятиме оптимальному використанню ресурсів, підвищуватиме ефективність засвоєння матеріалу та сформує в здобувачів навички планування власної діяльності.

У сучасній освіті відповідальність за організацію навчального процесу переважно покладена на самого здобувача, особливо це стосується асинхронного формату навчання. Зростання частки самостійної роботи, поширення дистанційних і змішаних форм навчання, доступ через мережу інтернет до великої кількості інформаційних ресурсів потребують від здобувачів високого рівня самоорганізації. Вони повинні вміти визначати пріоритетність виконання завдань, рівномірно розподіляти навантаження, дотримуватися дедлайнів і в такий спосіб підтримувати стабільний темп власного навчання.

Одним з основних компонентів ефективної організації будь-якого виду діяльності є грамотне планування. Воно передбачає чітке формулювання короткострокових і довгострокових цілей, визначення етапів їх досягнення і встановлення конкретних термінів задля ефективного

виконання практичних або індивідуальних завдань. Наявність структурованого плану допоможе уникнути хаотичного розподілу часу для навчальної діяльності, знижуватиме загальний рівень стресу і тривожності, а також сприятиме підвищенню продуктивності. Водночас гнучке планування дасть змогу враховувати індивідуальні особливості здобувачів і потенційні непередбачувані зміни обставин. Не менш важливим є створення оптимального освітнього середовища. Тут ідеться як про фізичні умови (умови робочого місця, якість освітлення, відсутність відволікальних чинників), так і психологічний клімат, що сприяє стану концентрації на навчанні та внутрішній мотивації. У цифровому середовищі також важливо організувати власний інформаційний простір. При цьому виникатиме потреба в систематизації навчальних матеріалів, застосуванні електронних інструментів для структурування та зберігання інформації. Також необхідно обмежувати вплив із боку сторонніх повідомлень і соціальних мереж під час навчання.

Якісний самоконтроль є невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу. Самоконтроль – це здатність особистості самостійно оцінювати власну діяльність, аналізувати результати, виявляти помилки та корегувати подальші дії [5]. Він базований на розвитку рефлексії, критичного мислення та внутрішньої відповідальності. Самоконтроль допомагає виявити рівень засвоєння викладеного матеріалу та водночас визначити ефективність вибраних навчальних стратегій (планування, організація, відповідність фізичних і психологічних умов). При цьому важливо розрізняти поточний і підсумковий самоконтроль. Поточний самоконтроль відбувається безпосередньо під час виконання практичних або індивідуальних завдань. За його допомогою своєчасно виявлятимуть неточності чи непорозуміння. Підсумковий самоконтроль уже передбачає оцінювання досягнутих результатів після завершення певного етапу навчання. Обидва види є необхідними для забезпечення необхідних результатів із здобуттям освіти.

Методи самоконтролю можуть бути різного типу: самоперевірка за допомогою тестів, контрольні запитання за темою, ведення навчальних щоденників, взаємоперевірка в групах, аналіз зворотного зв'язку від викладача. Використання різних методів підвищує об'єктивність оцінювання та сприяє формуванню комплексного бачення власних досягнень.

Однією з проблем, що виникає під час самоконтролю, є суб'єктивність оцінювання. Здобувач може як переоцінювати власні здібності та знання, так і недооцінювати їх. Для подолання такої проблеми важливо формувати в собі здатність до адекватної самооцінки, спираючись при цьому на зрозумілі критерії та чіткі стандарти. Прості та зрозумілі вимоги щодо виконання навчальних завдань і зрозумілі критерії оцінювання допомагають співвіднести власні результати з очікуваними.

Особливу роль для забезпечення якісного самоконтролю знову ж таки відіграє мотивація. Внутрішня мотивація, що заснована на зацікавленості до змістовного наповнення навчального матеріалу та прагненні до саморозвитку, буде з великою імовірністю стимулювати більш глибокий аналіз власних помилок і досягнень. Натомість зовнішня мотивація, орієнтована лише на оцінювання чи дотримання формальних вимог, може знижувати рівень критичного самоосмислення. Тому важливим завданням є формування в здобувачів усвідомленого ставлення до навчання як до цінності.

Цифрові технології, які можуть як сприяти процесу організації та самоконтролю, так і ускладнювати їх, так само відіграють значну роль у сучасному освітньому середовищі. Різного виду онлайн-платформи, електронні журнали, автоматизовані онлайн тестування, інші аналітичні інструменти дають змогу відстежувати прогрес у процесі навчання, аналізувати статистику виконання практичних та індивідуальних завдань і виявляти проблемні зони. У свою чергу надмірна кількість інформації та цифрових інструментів може створювати відчуття перевантаження. Тому

необхідно опанувати вміння раціонально використовувати технологічні можливості.

Питання організації та самоконтролю тісно пов'язані з формуванням навичок тайм-менеджменту [6]. Раціональний розподіл робочого часу, відведеного на навчання, допомагає уникнути перевтоми, зменшити ризик виникнення зволікання та забезпечити систематичність навчання. Доцільним є розподіл великих завдань на менші частини, встановлення конкретних часових меж і регулярний аналіз уже виконаного обсягу роботи. Необхідно також ураховувати індивідуальні особливості здобувачів. Різні стилі навчання та рівні підготовки, темп засвоєння матеріалу, який природно відрізняється в кожного, потребують індивідуалізації підходів щодо організації власної діяльності та самоконтролю. У цьому контексті важливим є розвиток уміння самостійно визначати власні сильні та слабкі сторони характеру, адаптувати навчальні стратегії під особисті потреби так, щоб не шкодити освітньому процесу.

Неабиякою є роль викладача в процесі формування у здобувачів освіти навичок організації та самоконтролю. Викладач під час занять не просто передає знання. Він подекуди є наставником, який допомагає здобувачам опанувати методи планування, критичного переосмислення власної діяльності та самооцінювання. Надання регулярного зворотного зв'язку, покрокове роз'яснення помилок, підтримка ініціативи з боку здобувачів і їхньої самостійності сприятимуть формуванню відповідальної позиції. В умовах безперервної освіти питання самоконтролю набуває особливого значення. Задля освіти в такій ситуації перестають існувати обмеження з боку певних етапів життя, і вона стає постійним процесом оновлення здобутих знань. У таких умовах здатність до самоорганізації (самоконтролю) буде необхідною умовою задля професійного та особистісного зростання фахівця. Людина, яка здатна правильно

аналізувати власну діяльність і корегувати її відповідно до поставлених цілей, є більш конкурентоспроможною та адаптивною.

Питання організації та якісного самоконтролю має також етичний вимір. Високий рівень самоконтролю сприяє формуванню академічної доброчесності, відповідального ставлення до виконання навчальних завдань, а також поваги до інтелектуальної праці інших в цілому. Усвідомлення особистої відповідальності за результати власного навчання формує культуру професійної діяльності ще на етапі здобуття освіти.

Отже, питання організації та якісного самоконтролю під час здобуття освіти в закладі вищої освіти налічують багато взаємопов'язаних між собою складових. Раціональне планування робочого часу, створення сприятливого освітнього середовища, розвиток навичок тайм-менеджменту, формування внутрішньої особистої мотивації та застосування сучасних цифрових технологій становлять базу, яка слугуватиме основою для ефективного навчання. Самоорганізація та самоконтроль тут є не лише інструментом задля досягнення академічних результатів, але і важливими складовими особистісного розвитку. За таких умов здобувач – це активний суб'єкт навчального процесу, який водночас бере відповідальність за власний прогрес на себе. Здатність організовувати власну діяльність і якісно здійснювати самоконтроль є показником зрілості особи, професійної готовності та прагнення до самовдосконалення. Саме ці якості забезпечують успішність у навчанні, створюють підґрунтя для безперервного розвитку в умовах динамічного перетворення складних соціотехнічних систем.

Планування та підготовка за окремими темами освітньої компоненти «Організація наглядової діяльності в галузі охорони праці» сприятимуть більш повному засвоєнню теоретичного матеріалу курсу.

2.2 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Історичні аспекти наглядової діяльності за охороною праці»

Самостійна робота здобувачів є головним елементом формування професійної компетентності у сфері охорони праці, трудового права та державного управління. Вивчення історичних аспектів наглядової діяльності дає змогу глибше зрозуміти сучасну систему контролю, її правові механізми та принципи функціонування. Історія розвитку нагляду за охороною праці відображає еволюцію суспільних відносин, зміну ролі держави для регулювання господарської діяльності та формування того балансу, який існує зараз поміж економічними інтересами підприємців і правами працівників. У процесі самостійної роботи здобувач повинен дослідити становлення нагляду за робочим часом, формування правових відносин між роботодавцем і працівником, регламентацію права накладення штрафів і розвиток системи державного контролю.

Історичний розвиток наглядової діяльності за охороною праці відображає поступовий перехід від повної свободи підприємницької діяльності до соціально орієнтованої моделі державного регулювання [7]. Основними його етапами стали обмеження робочого часу; створення інспекцій; запровадження трудового договору; формування системи санкцій; становлення сучасної системи державного контролю. Регламентація права накладення штрафів стала необхідним інструментом забезпечення виконання законодавства. Водночас держава гарантує захист прав суб'єктів господарювання. Грамотна організація самостійної роботи з цієї теми сприятиме глибокому розумінню історичних передумов формування сучасної системи нагляду, розвитку трудових відносин і механізмів відповідальності. Ґрунтовне опрацювання матеріалу допоможе сформувати системне бачення ролі держави для гарантування безпечних

умов праці у виробничому середовищі та правового врегулювання господарської діяльності.

2.2.1 Опрацювання теми «Історичні аспекти наглядової діяльності за охороною праці»

2.2.1.1 Історичні передумови виникнення наглядової діяльності

Промислова революція XVIII–XIX століть стала поштовхом до масового використання найманої праці [8]. На початкових етапах розвиток промисловості відбувався без належного правового регулювання. Тривалість робочого дня працівників сягала 12–16 годин, широко використовували працю жінок і малолітніх дітей, підлітків, умови праці були небезпечними. До того ж відсутність соціальних гарантій спричинила зростання виробничого травматизму, професійних захворювань і загальної соціальної напруги. Це змусило держави запроваджувати перші нормативні обмеження. У європейських країнах лише в XIX столітті виникли фабричні інспекції, що контролювали дотримання належних умов праці. Саме цей період можна вважати початком формування системи державного нагляду у сфері охорони праці.

2.2.1.2 Основні етапи введення нагляду за робочим часом

Перший етап – обмеження дитячої та жіночої праці. Перші законодавчі акти стосувалися захисту найбільш вразливих категорій працівників. Був встановлений мінімальний вік прийняття на роботу, обмежували тривалість праці малолітніх дітей і жінок, вводили обов’язкові перерви. Це стало початком втручання держави та регулювання нею сфери приватного підприємництва.

Другий етап – встановлення максимальної тривалості робочого дня. Подальший розвиток законодавства призвів до закріплення норм із максимально допустимої тривалості робочого часу. Поступово відбувся

перехід до 10-годинного, а згодом 8-годинного робочого дня. Запровадження 8-годинного робочого дня стало важливим соціальним досягненням та основою сучасного трудового законодавства.

Третій етап – формування системи інспекцій. Із метою контролю за дотриманням норм почали створювати спеціальні державні органи – фабричні інспекції. Їхні функції включали:

- а) перевірку умов праці;
- б) контроль за тривалістю робочого часу;
- в) розслідування нещасних випадків;
- г) накладення санкцій за порушення.

Четвертий етап – комплексне правове регулювання. У ХХ столітті законодавство стало системним. Поступово були окреслені та встановлені:

- а) норми охорони праці;
- б) правила техніки безпеки;
- в) гарантії соціального захисту;
- г) відповідальність роботодавця.

В Україні сучасні засади державного контролю визначені в Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [9]. Отже, поступово сформувався інституційний механізм нагляду.

2.2.1.3 Регулювання відносин на підприємствах

Історично відносини між підприємцем і працівником мали характер приватного договору. Фактична нерівність сторін потребувала державного втручання. Відбулося введення трудового договору. Трудовий договір став правовою основою для відносин «працедавець – працівник». Він визначав умови праці та режим робочого часу, оплату праці, права та обов'язки сторін [8]. Колективні договори вже передбачали деяке соціальне партнерство. Подальший розвиток трудових відносин призвів до появи колективних договорів, які регулюють соціально-трудова питання на підприємстві.

Соціальне партнерство сприяло узгодженню інтересів працівників і роботодавців. Встановлення мінімальних гарантій дало змогу підвищити захищеність працівників. Держава встановила розмір мінімальної заробітної плати, обмеження стосовно понаднормової праці, оплачувані відпустки та гарантії у сфері охорони праці. Це стало важливим кроком до гуманізації трудових відносин.

2.2.1.4 Введення правових відносин між підприємцями

Розвиток промисловості вимагав не лише регулювання відносин «роботодавець – працівник», але й унормування їх між самими підприємцями. Були введені такі звичні для нас зараз поняття:

- а) правила конкуренції;
- б) стандарти виробництва;
- в) обов'язкове страхування;
- г) вимоги щодо безпечності продукції.

З'явилися механізми державного контролю за дотриманням цих норм.

2.2.1.5 Регламентация права накладення штрафів

Одним із головних елементів наглядової діяльності стало надання контролюючим органам права на застосування санкцій [10]. Розглянемо ретроспективно історичний розвиток санкцій. Спочатку відповідальність мала дисциплінарний або моральний характер. Згодом було запроваджено адміністративні штрафи, а також припинення діяльності підприємства, передбачено конфіскацію небезпечного обладнання та введено кримінальну відповідальність працедавця в разі настання тяжких наслідків.

Виникли і правові підстави для накладення штрафів. Накладення штрафів було можливе лише за наявності:

- а) встановленого факту порушення;
- б) оформленого акта перевірки;
- в) дотримання процедури притягнення до відповідальності;

г) можливості оскарження рішення.

Це гарантувало законність і справедливість застосування санкцій, а водночас і правове впорядкування.

2.2.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів

Для ґрунтовного опрацювання теми рекомендовано застосовувати певні форми самостійної роботи.

Підготовка реферату. Здобувач освіти досліджує історичні етапи становлення наглядової діяльності, аналізує нормативні джерела, робить висновки про розвиток системи контролю.

Аналітичне дослідження нормативних актів. Необхідно проаналізувати положення чинного законодавства та порівняти їх з історичними нормами.

Підготовка презентації. Презентація має відображати етапи розвитку нагляду, механізми контролю, систему санкцій, сучасні принципи державного нагляду.

Порівняльно-правовий аналіз. Здобувач освіти може порівняти розвиток нагляду в Україні та інших промислово розвинених державах, визначити спільні та відмінні риси.

Розв'язання ситуаційних завдань (кейсів). Наприклад, створити самостійно кейс із визначення правомірності накладення штрафу; оцінити законність проведення перевірки; запропонувати заходи з усунення порушень.

Підготовка есе. Есе може бути присвячене проблемі пріоритетності безпеки життя і здоров'я людини над економічними інтересами.

Тестування та самоконтроль. Самоперевірка знань дає змогу закріпити матеріал і підготуватися до підсумкового контролю.

2.3 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Державний нагляд (контроль), інтегрована автоматизована система, розпорядчі документи та повноваження»

Самостійна робота здобувачів освіти є важливою складовою підготовки фахівців у сфері публічного управління, права, охорони праці та господарської діяльності. Тема державного нагляду (контролю) є актуальною в умовах реформування системи державного управління та цифровізації контрольних процесів. Метою самостійної роботи здобувачів освіти за цією темою є формування в них цілісного уявлення про поняття і зміст державного нагляду (контролю), принципи його здійснення, функціонування інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду, види розпорядчих документів і повноваження контролюючих органів. Нормативною основою для дослідження є Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», який визначає правові та організаційні засади здійснення контролю у сфері господарювання [9].

Самостійна робота сприятиме формуванню правової культури, розвитку в здобувачів освіти навичок аналізу нормативних актів, розумінню меж повноважень органів контролю, усвідомленню ролі інтегрованих інформаційних систем. Вона сформує системне бачення державного управління та механізмів захисту прав суб'єктів господарювання, що є необхідною компетенцією для фахівців у галузі охорони праці та промислової безпеки.

2.3.1 Опрацювання теми «Державний нагляд (контроль), інтегрована автоматизована система, розпорядчі документи та повноваження»

Державний нагляд (контроль) є невід'ємним елементом механізму гарантування законності у сфері господарської діяльності. Його ефективність залежить:

- а) від чіткого визначення повноважень;
- б) дотримання принципів законності;
- в) прозорості процедур;
- г) використання інтегрованих автоматизованих систем.

Розпорядчі документи – це юридична форма реалізації повноважень органів контролю, а цифровізація процесів сприяє підвищенню довіри до державних інституцій. Правильна організація самостійної роботи з цієї теми допоможе здобувачам освіти сформуванню комплексне розуміння правових механізмів державного нагляду (контролю), оволодіти навичками правового аналізу та підготуватися до практичної діяльності у сфері управління та контролю з охорони праці та промислової безпеки.

2.3.1.1 Державний нагляд (контроль): поняття і сутність

Державний нагляд (контроль) – це діяльність уповноважених органів виконавчої влади, яка спрямована на виявлення та запобігання порушенням законодавства, забезпечення інтересів суспільства, захист прав і законних інтересів громадян, гарантування безпеки життя, здоров'я та довкілля. Така діяльність здійснювана виключно в межах повноважень, визначених законодавством.

Відповідно до чинного законодавства, державний нагляд здійснюваний на засадах законності, пріоритетності безпеки життя і здоров'я людини, рівності прав суб'єктів господарювання, відкритості та прозорості, плановості та системності, об'єктивності та неупередженості, недопущення дублювання повноважень. Самостійне опрацювання наведених принципів дасть змогу здобувачам освіти зрозуміти баланс між інтересами держави та бізнесу.

2.3.1.2 Інтегрована автоматизована система державного нагляду (контролю)

Сучасна система контролю передбачає використання електронних інструментів. Інтегрована автоматизована система державного нагляду (контролю) є електронною базою даних, яка забезпечує облік заходів контролю та формування планів перевірок; відкритий доступ до інформації та водночас автоматизацію документообігу [11]. Вона створена для підвищення прозорості та запобігання зловживанням. Система забезпечує формування річних планів перевірок, облік результатів контрольних заходів, реєстрацію суб'єктів господарювання, опублікування інформації для громадськості, взаємодію між органами контролю. Завдяки цифровізації мінімізовані такі небажані ефекти, як людський чинник і корупційні ризики. Інтегрована автоматизована система державного нагляду (контролю) дає змогу:

- а) перевірити наявність підприємства у плані перевірок;
- б) отримати інформацію про підстави проведення заходу;
- в) контролювати терміни та законність перевірки;
- г) гарантувати можливість оскарження.

2.3.1.3 Розпорядчі документи у сфері державного нагляду

Розпорядчий документ – це офіційний акт, виданий уповноваженим органом у межах власної компетенції, що містить обов'язкові для виконання приписи.

Основними видами розпорядчих документів є:

- а) наказ (документ, яким затверджено план перевірок або призначено проведення заходу);
- б) розпорядження (акт управлінського характеру);
- в) припис (обов'язкова вимога усунути порушення);
- г) постанова про накладення штрафу;
- д) акт перевірки (документ, що фіксує результати заходу).

Законодавством встановлені суворі вимоги щодо оформлення цих документів. Розпорядчі документи мають обов'язково містити такі ознаки: реквізити органу, правові підстави для здійснення заходу, опис встановлених порушень, терміни виконання, порядок оскарження. Недотримання встановленої форми може бути підставою для визнання документа незаконним.

2.3.1.4 Повноваження органів державного нагляду (контролю)

Органи державного нагляду мають право відповідно до чинного законодавства вчиняти такі дії: проводити планові та позапланові заходи; вимагати документи від суб'єктів перевірки; здійснювати огляд приміщень; залучати експертів; складати акти і протоколи. Також існують спеціальні повноваження органів державного нагляду (контролю). Залежно від сфери діяльності органи мають право зупиняти експлуатацію небезпечного виробничого обладнання; забороняти виконання робіт; накладати штрафи; передавати матеріали до суду або правоохоронних органів.

Повноваження мають чітко відповідати закону та не можуть тлумачені розширено. Водночас у законодавстві прописані обмеження повноважень органів державного нагляду (контролю). Згідно з цим, посадові особи зобов'язані надати власне службове посвідчення, діяти в межах направлення (мети перевірки), не перевищувати терміни проведення перевірки, не втручатися в господарську діяльність без підстав.

2.3.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів

Для глибокого засвоєння теми рекомендовано певні форми самостійної роботи.

Опрацювання нормативно-правових актів. Здобувач освіти аналізує положення закону, визначає принципи, повноваження та механізми контролю.

Підготовка аналітичного реферату. У рефераті необхідно висвітлити такі теми:

- а) історія розвитку державного контролю;
- б) цифровізація наглядової діяльності;
- в) проблеми та перспективи реформування.

Порівняльний аналіз. Можна провести дослідження відмінностей між плановими та позаплановими заходами, співвідношення повноважень різних органів, переваг інтегрованої автоматизованої системи.

Розроблення структурно-логічної схеми. Здобувачі створюють схему, яка відображає етапи проведення перевірки, види розпорядчих документів, порядок ухвалення рішень.

Підготовка презентації. Презентація має розкривати сутність державного нагляду, роль цифрових технологій, механізми забезпечення законності.

Розв'язання практичних ситуацій (кейсів). Темати для розв'язання кейсів можуть бути такі: можна оцінити законність виданого припису; визначити, чи перевищено повноваження посадовою особою; встановити правомірність накладення штрафу.

Написання есе. Тема есе, наприклад, «Цифровізація державного нагляду як засіб забезпечення прозорості та ефективності контролю».

Самоконтроль знань. Передбачає складання тестів, запитання для самоперевірки, аналіз типових помилок, які виникають під час перевірок як із боку органів державного нагляду (контролю), так і суб'єктів перевірки.

2.4 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Конвенції МОП про інспекцію праці у промисловості й торгівлі, про інспекцію праці в сільському господарстві. Впорядкування організації та здійснення державного нагляду в Україні»

Самостійна робота здобувачів у сфері трудового права та державного управління спрямована на формування системного розуміння міжнародних стандартів праці та механізмів їх імплементації до національного

законодавства. Особливого значення набуває вивчення міжнародних актів, що регулюють діяльність інспекції праці, зокрема конвенцій Міжнародної організації праці (МОП). Важливими міжнародними документами є [12, 13]:

а) Конвенція МОП № 81 про інспекцію праці у промисловості й торгівлі;

б) Конвенція МОП № 129 про інспекцію праці в сільському господарстві.

Вивчення цих документів дасть змогу зрозуміти міжнародні стандарти організації інспекції праці та особливості впорядкування системи державного нагляду (контролю) в Україні. Водночас більш повне вивчення конвенцій МОП сприятиме формуванню важливих для майбутніх фахівців-практиків з безпеки та охорони праці компетенцій: міжнародно-правове мислення, розуміння механізмів захисту трудових прав, усвідомлення ролі держави в гарантуванні безпечних умов праці, розвиток навичок аналізу нормативних актів.

2.4.1 Опрацювання теми «Конвенції МОП про інспекцію праці у промисловості й торгівлі, про інспекцію праці в сільському господарстві. Впорядкування організації та здійснення державного нагляду в Україні»

Конвенції МОП № 81 і № 129 встановлюють міжнародні стандарти організації інспекції праці у промисловості, торгівлі та сільському господарстві. Вони визначають функції, повноваження та гарантії діяльності інспекторів, спрямовані на гарантування законності та безпеки праці.

В Україні система державного нагляду впорядкована відповідно до національного законодавства з урахуванням міжнародних зобов'язань. Принципи прозорості, законності, ризик-орієнтованого підходу та підзвітності є основою сучасної моделі державного нагляду (контролю) у сфері охорони праці. Організація самостійної роботи з цієї теми допоможе здобувачам сформуванню комплексного уявлення про міжнародні та національні механізми інспекції праці, зрозуміти їхній взаємозв'язок і

значення для розвитку правової держави та соціально орієнтованої економіки.

2.4.1.1 Загальна характеристика конвенцій МОП про інспекцію праці

Міжнародні стандарти праці спрямовані:

- а) на забезпечення гідних умов праці;
- б) запобігання виробничому травматизму;
- в) захист трудових прав;
- г) створення ефективної системи державного контролю.

Інспекція праці є механізмом реалізації цих стандартів.

2.4.1.2 Конвенція МОП № 81 про інспекцію праці у промисловості й торгівлі

Конвенція МОП № 81 про інспекцію праці у промисловості й торгівлі визначає [12]:

- а) створення системи інспекції праці в промисловості та торгівлі;
- б) функції інспекторів;
- в) гарантії їх незалежності;
- г) порядок здійснення перевірок.

Основні функції інспекції праці: відповідно до Конвенції інспекція праці має гарантувати застосування законодавства відносно умов праці, надавати консультації роботодавцям і працівникам, обов'язково повідомляти компетентні органи про встановлені недоліки в існуючому законодавстві. Отже, інспекція виконує не лише наглядову чи контрольну, але і консультативно-дорадчу функцію. Повноваження інспекторів так само прописані. Інспектори мають право:

- а) безперешкодно відвідувати підприємства;
- б) проводити перевірки без попереднього повідомлення;
- в) вимагати документи;

- г) брати зразки матеріалів;
- д) вживати заходів з усунення порушень.

Водночас вони зобов'язані зберігати конфіденційність джерел інформації.

2.4.1.3 Конвенція МОП № 129 про інспекцію праці в сільському господарстві

Особливості аграрної сфери враховані зі створенням цього правового документа. Конвенція МОП № 129 про інспекцію праці в сільському господарстві враховує специфіку сільськогосподарського виробництва, а саме [13]:

- а) сезонний характер робіт;
- б) використання тимчасових працівників;
- в) віддаленість господарств;
- г) підвищений рівень виробничих ризиків.

Завдання інспекції в аграрному секторі мають свої відмінності, що притаманні цій сфері діяльності. Інспекція має контролювати дотримання законодавства, сприяти підвищенню загального рівня безпеки праці, забезпечувати своєчасне інформування працівників, урахувати особливості сільської місцевості. Організаційні вимоги, прописані в Конвенції, передбачають наявність достатньої чисельності інспекторів, їхнє належне матеріально-технічне забезпечення, професійну підготовку інспекторів, а також централізовану координацію дій інспекторів праці.

2.4.1.4 Імплементация міжнародних стандартів в Україні

Україна як член МОП зобов'язана через власне законодавство забезпечити відповідність національного законодавства міжнародним стандартам. Організація державного нагляду здійснювана відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [9].

2.4.1.5 Впорядкування організації державного нагляду в Україні

Для впорядкування організації державного нагляду в правовому полі нашої держави було створено основні принципи організації державного нагляду (контролю).

Державний нагляд в Україні здійснюється на засадах:

- а) законності;
- б) пріоритетності безпеки життя і здоров'я;
- в) відкритості та прозорості;
- г) плановості;
- д) ризик-орієнтованого підходу;
- е) недопущення дублювання повноважень.

Органи державного нагляду: в Україні функції інспекції праці покладені на уповноважені центральні органи виконавчої влади та їхні територіальні підрозділи; їхню діяльність координують на державному рівні.

Форми здійснення нагляду також прописані в законодавстві. Заходи державного нагляду включають планові перевірки, позапланові перевірки, інспекційні відвідування, аналіз звітності, розгляд звернень громадян.

Державою забезпечено гарантії прав суб'єктів господарювання. У цьому випадку законодавство передбачає обмеження термінів перевірок; чітке визначення підстав для позапланових заходів; право на оскарження рішень; обов'язковість оформлення актів встановленої форми.

2.4.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів

Для глибокого опрацювання теми доцільно застосовувати певні форми.

Опрацювання текстів конвенцій МОП. Здобувачі освіти аналізують структуру документів, визначають основні положення, порівнюють їх між собою.

Підготовка порівняльної таблиці. У таблиці відображають сферу застосування, функції інспекції, повноваження інспекторів, організаційні вимоги.

Аналітичний реферат. Реферат може містити історію ухвалення конвенцій, аналіз відповідності українського законодавства міжнародним конвенціям МОП, існуючі проблеми імплементації.

Підготовка презентації. Презентація має висвітлювати міжнародні стандарти і механізми їх реалізації, а також сучасні тенденції розвитку нагляду у сфері охорони праці та промислової безпеки.

Розв'язання практичних ситуацій (кейсів). Цей вид самостійної роботи можна організувати за такими напрямками: оцінити правомірність дій інспектора; визначити, чи відповідає національна практика вимогам МОП; розробити пропозиції щодо вдосконалення контролю.

Написання есе. Темою для написання може бути «Роль міжнародних стандартів у формуванні ефективної системи інспекції праці».

Самоконтроль знань. Здобувачі освіти складають перелік контрольних запитань, тестові завдання, короткі визначення основних понять.

2.5 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Забезпечення виконання зобов'язань щодо законодавства про працю, які лежать в основі міжнародних угод України»

Сучасний розвиток трудового законодавства України безпосередньо пов'язаний із міжнародними зобов'язаннями нашої держави. Укладення та ратифікація міжнародних договорів у сфері праці покладає на Україну обов'язок щодо гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, а також забезпечення їх практичної реалізації. Самостійна робота з цієї теми спрямована на формування у здобувачів системного розуміння механізмів імплементації міжнародних норм, аналізу відповідності національного законодавства міжнародним стандартам, а також визначення

ролі державних органів у забезпеченні виконання таких зобов'язань. Головну роль у формуванні міжнародних трудових стандартів відіграє МОП, а також правові механізми, передбачені та викладені у Конституції України, яка визначає пріоритет міжнародних договорів над національним законодавством у разі їх ратифікації [14]. Вивчення теми сприятиме формуванню міжнародно-правового мислення, розвитку навичок аналізу нормативних актів, розумінню ролі державного нагляду, підвищенню правової культури майбутніх фахівців-практиків. Знання міжнародних зобов'язань є необхідним для ефективної діяльності у сфері державного управління та охорони праці.

2.5.1 Опрацювання теми «Забезпечення виконання зобов'язань щодо законодавства про працю, які лежать в основі міжнародних угод України»

Забезпечення виконання зобов'язань щодо законодавства про працю є важливим напрямом державної політики України. Міжнародні угоди, укладені та ратифіковані державою, визначають стратегічні орієнтири розвитку трудового законодавства і встановлюють системи контролю. Імплементация міжнародних стандартів передбачає гармонізацію власного законодавства, удосконалення інституційної структури, ефективний державний нагляд (контроль) і належну правозастосовну практику. Організація самостійної роботи з цієї теми допоможе здобувачам глибоко опрацювати міжнародно-правові джерела, сформуванню комплексне розуміння механізмів виконання міжнародних зобов'язань і усвідомити значення міжнародних стандартів для розвитку правової держави та соціально орієнтованої економіки України.

2.5.1.1 Міжнародні зобов'язання України у сфері праці

Потрібно дослідити джерела міжнародних зобов'язань. Основними джерелами міжнародних трудових зобов'язань на сьогодні є:

- а) конвенції та рекомендації МОП;

- б) міжнародні договори України;
- в) угоди з Європейським Союзом;
- г) багатосторонні та двосторонні договори.

Важливе значення має Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка передбачає наближення законодавства України до стандартів ЄС, у тому числі у сфері праці.

Основні принципи міжнародних трудових стандартів так само потребують опрацювання. Міжнародні стандарти праці базовані на принципах свободи об'єднання та гарантованого права на колективні переговори; принципах заборони примусової праці, недопущенні дискримінації; ліквідації дитячої праці у всьому світі; гарантуванні безпечних умов праці та гідної оплати праці. Усі наведені принципи сформульовані як Цілі сталого розвитку ООН [15]. Україна ратифікувала низку фундаментальних конвенцій МОП, що створює обов'язок для нашої держави стосовно їх належного виконання [16].

2.5.1.2 Механізми імплементації міжнародних норм у національне законодавство

Міжнародні договори набувають обов'язкової сили після їх ратифікації Верховною Радою України. Із цього моменту вони стають частиною національного законодавства. Гармонізація законодавства – це поступовий процес, який потребує уваги законотворців до багатьох моментів у сфері безпеки та охорони праці. Сама гармонізація передбачає:

- а) внесення змін до Кодексу законів про працю;
- б) ухвалення нових законів;
- в) приведення підзаконних актів у відповідність із міжнародними нормами;
- г) адаптацію адміністративних процедур.

Виконання міжнародних зобов'язань забезпечено через діяльність центральних органів виконавчої влади, органів державного нагляду (контролю), судової системи, соціальних партнерів.

2.5.1.3 Відповідальність за порушення міжнародних зобов'язань

Порушення міжнародних стандартів може мати такі наслідки: притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності; міжнародний моніторинг; негативний вплив на міжнародний імідж держави; економічні наслідки в межах міжнародного співробітництва.

Тому важливо забезпечити ефективні механізми нагляду (контролю) і превентивні заходи.

2.5.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів

Опрацювання міжнародних нормативних актів. Здобувачі аналізують тексти ратифікованих конвенцій МОП, визначають їхні основні положення та порівнюють із нормами українського законодавства.

Підготовка аналітичного реферату. У рефераті бажано висвітлити механізми імплементації міжнародних норм, а також проблеми адаптації законодавства і сучасні тенденції розвитку трудового права.

Порівняльно-правовий аналіз. Порівняння положень міжнародних договорів, національного трудового законодавства та практики щодо їх застосування.

Розроблення структурної схеми імплементації. Здобувачі власноруч створюють схему, що відображає:

- 1) ратифікацію договору;
- 2) внесення змін до законодавства;
- 3) організацію контролю;
- 4) судовий захист прав;
- 5) звітність перед міжнародними організаціями.

Підготовка презентації. Презентація може охоплювати як систему міжнародних зобов'язань України, роль МОП у визначених питаннях, так і вплив євроінтеграційних процесів, механізми державного нагляду.

Розв'язання ситуаційних завдань (кейсів). Наприклад, можна оцінити відповідність національної норми міжнародному стандарту, визначити порядок дій у разі порушення міжнародного зобов'язання, запропонувати зміни до законодавства.

Написання есе. Темою есе можна вибрати «Міжнародні стандарти праці як основа модернізації трудового законодавства України».

Підготовка тестових завдань. Здобувачі освіти формують перелік контрольних запитань для самоперевірки знань.

2.6 Схеми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Правила пожежної та техногенної безпеки в Україні»

Пожежна і техногенна безпека є складовими національної безпеки держави, важливими елементами системи охорони праці та промислової безпеки. Належне дотримання вимог пожежної і техногенної безпеки спрямоване на збереження життя і здоров'я людей, захист довкілля, матеріальних цінностей і забезпечення сталого функціонування підприємств, установ та організацій. Самостійна робота здобувачів із цієї теми має на меті формування комплексного розуміння нормативно-правової бази, принципів організації безпеки, повноважень органів контролю, а також практичних аспектів забезпечення пожежної і техногенної безпеки в Україні.

Основа правового регулювання становить Кодекс цивільного захисту України, який визначає правові та організаційні засади цивільного захисту, у тому числі у сфері пожежної і техногенної безпеки, а також відповідні накази профільних міністерств із визначених питань [17–19].

Самостійна робота сприятиме формуванню навичок аналізу законодавства, розвитку відповідальності за дотримання вимог безпеки, підвищенню рівня правової культури у сфері безпеки та охорони праці, підготовці до майбутньої професійної діяльності у визначеній сфері. Розуміння правил пожежної і техногенної безпеки є необхідним для управлінців, менеджерів найвищої ланки, керівників підрозділів, інженерів, юристів та інших фахівців-практиків, робота яких безпосередньо чи опосередковано пов'язана з питаннями охорони праці та промислової безпеки.

2.6.1 Опрацювання теми «Правила пожежної та техногенної безпеки в Україні»

Правила пожежної і техногенної безпеки в Україні базовані на принципах пріоритетності життя і здоров'я людини, запобіганні надзвичайним ситуаціям і відповідальності суб'єктів господарювання. Належна організація системи пожежної безпеки передбачає цілий комплекс організаційних, технічних і правових заходів. Державний нагляд забезпечує контроль за дотриманням вимог законодавства, а встановлена система відповідальності стимулює їх виконання.

Організація самостійної роботи з цієї теми допоможе здобувачам освіти глибоко засвоїти нормативні вимоги, сформувати практичні навички аналізу типових і нетипових ситуацій, підготуватися до гарантування безпеки у професійній діяльності.

2.6.1.1 Нормативно-правова база пожежної і техногенної безпеки

До основних нормативних актів у визначеній сфері належать [17–24]:

- 1) Кодекс цивільного захисту України;
- 2) Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки»;

3) ДСТУ ISO 22329:2023. Безпека та стабільність. Управління у надзвичайних ситуаціях. Настанови щодо використання засобів масової інформації за надзвичайних ситуацій;

4) Постанова КМУ «Деякі питання ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки»;

5) Порядок розроблення політики запобігання аваріям на об'єкті підвищеної небезпеки;

6) правила пожежної безпеки в Україні;

7) правила техногенної безпеки України;

8) галузеві норми та державні будівельні норми;

9) технічні регламенти;

10) локальні інструкції підприємств.

Ці акти встановлюють загальні вимоги щодо організації системи пожежної і техногенної безпеки, порядку експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки, відповідальності за порушення вимог законодавства. У стислому вигляді пожежна і техногенна безпека в Україні полягає в такому:

а) пожежна безпека – це стан захищеності людей, майна і довкілля від пожеж;

б) техногенна безпека – це стан захищеності населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного характеру (аварії, вибухи, витоки небезпечних речовин тощо).

2.6.1.2 Основні вимоги правил пожежної безпеки

Організаційні заходи з пожежної безпеки передбачають, що на кожному підприємстві, в установі чи організації має бути реалізовано таке:

а) призначені відповідальні особи;

б) розроблені інструкції з пожежної безпеки;

в) проведені інструктажі працівників;

г) організоване навчання з пожежно-технічного мінімуму.

Технічні вимоги передбачають наявність систем протипожежного захисту, справність пожежної сигналізації, забезпечення евакуаційних виходів, наявність вогнегасників та інших засобів пожежогасіння, обов'язкове утримання електромереж у безпечному стані. Евакуація та планування дій так само прописана в законодавстві України [25]. Кожен об'єкт повинен мати свій план евакуації, схеми розміщення засобів пожежогасіння, порядок дій у разі виникнення пожежі залежно від призначення об'єкта.

2.6.1.3 Вимоги щодо техногенної безпеки

Оцінювання ризиків діяльності є необхідною процедурою для суб'єктів господарювання. Згідно з чинним законодавством, вони зобов'язані визначати потенційні джерела небезпеки, оцінювати ризики, розробляти плани локалізації та ліквідації аварій [26–30]. Захист населення включає такі заходи:

- а) оповіщення про небезпеку;
- б) оповіщення про евакуацію;
- в) використання засобів індивідуального захисту;
- г) організацію укриттів.

Контроль за дотриманням вимог здійснюють уповноважені органи цивільного захисту. Відповідно до чинних нормативів, вони мають право проводити перевірки, видавати приписи, зупиняти експлуатацію об'єктів, а також застосовувати штрафні санкції.

2.6.1.4 Відповідальність за порушення

Порушення правил пожежної і техногенної безпеки тягне за собою різні види відповідальності:

- а) дисциплінарну відповідальність;
- б) адміністративні штрафи;
- в) кримінальну відповідальність у разі тяжких наслідків;

г) відшкодування збитків.

Відповідальність може бути покладена як на посадових осіб, так і суб'єктів господарювання.

2.6.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів

Опрацювання нормативно-правових актів. Здобувачі повинні проаналізувати положення Кодексу цивільного захисту, визначити основні обов'язки суб'єктів господарювання, встановити механізми контролю.

Підготовка реферату. Теми можуть включати систему пожежної безпеки на підприємстві, техногенні ризики в Україні, міжнародний досвід у сфері пожежної безпеки.

Розроблення плану евакуації (графічне завдання). Здобувач розробляє умовний план евакуації для навчального закладу чи підприємства із зазначенням маршрутів виходу, місць розташування вогнегасників, відповідальних осіб з обов'язковим вказуванням інформації про їхні контактні дані.

Порівняльний аналіз. Такий вид самостійної роботи дасть змогу здобувачеві порівняти пожежну і техногенну безпеку, а також функції різних органів контролю і види відповідальності.

Підготовка презентації. Презентація має відображати основні нормативні акти, систему державного нагляду, практичні заходи безпеки, алгоритм дій у випадку ймовірності настання надзвичайної ситуації.

Розв'язання ситуаційних задач (кейсів). Цей вид самостійної роботи можна виконувати зі застосуванням блок-схеми. Послідовно можна визначити дії керівника в разі виникнення пожежі; оцінити правомірність зупинення роботи підприємства; запропонувати заходи з усунення порушень.

Написання есе. Можлива тема «Пожежна і техногенна безпека як елемент національної безпеки України».

Тестовий самоконтроль. Здобувачі формують перелік контрольних запитань, наприклад:

- 1) які основні вимоги пожежної безпеки;
- 2) які органи здійснюють контроль;
- 3) яка відповідальність передбачена за порушення?

2.7 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Особливості здійснення державного нагляду державними інспекціями з ядерної безпеки на АЕС»

Ядерна енергетика є стратегічною галуззю економіки України, яка забезпечує значну частину виробництва електроенергії у всій державі. Водночас експлуатація атомних електростанцій (АЕС) пов'язана з підвищеним рівнем техногенного ризику. Це потребує особливо суворої системи державного нагляду та контролю на означених об'єктах [31]. Самостійна робота здобувачів із цієї теми спрямована на формування комплексного розуміння правових, організаційних і технічних аспектів здійснення державного нагляду у сфері ядерної та радіаційної безпеки, визначення повноважень державних інспекцій та особливостей їхньої діяльності на атомних електростанціях зокрема.

Основу правового регулювання у сфері ядерної та радіаційної безпеки становить Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», який визначає принципи державної політики у сфері ядерної безпеки. Вивчення особливостей державного нагляду на АЕС допоможе здобувачам усвідомити складність і відповідальність регуляторної діяльності в цій сфері, сформуванню розуміння механізмів запобігання аваріям, оцінити роль міжнародного співробітництва, а також розвинути навички правового аналізу. Для майбутніх фахівців у сфері охорони праці та промислової безпеки, енергетики, права та державного управління такі знання є необхідними.

2.7.1 Опрацювання теми «Особливості здійснення державного нагляду державними інспекціями з ядерної безпеки на АЕС»

Державний нагляд у сфері ядерної безпеки має особливий характер через підвищений рівень ризику атомної енергетики. Він базований на принципах незалежності регулюючого органу, системності контролю, обов'язкової міжнародної співпраці та пріоритетності безпеки життя і здоров'я людини. Діяльність державних інспекцій на АЕС охоплює процес ліцензування, постійний інспекційний контроль, передбачає застосування санкцій і моніторинг стосовно виконання вимог безпеки. Ефективність цієї системи є гарантією стабільного функціонування ядерної енергетики та захисту населення.

Організація самостійної роботи з цієї теми сприятиме повноформатному засвоєнню нормативної бази, формуванню професійних компетентностей майбутніх фахівців у сфері охорони праці та розумінню стратегічної важливості ядерної безпеки для держави.

2.7.1.1 Нормативно-правова база державного нагляду у сфері ядерної безпеки

Необхідно оглянути основні законодавчі акти, які нормують сферу ядерної безпеки в Україні в мирний і воєнний час. До основних нормативних документів належать [31–35]:

- 1) Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»;
- 2) Закон України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії»;
- 3) міжнародні конвенції з ядерної безпеки;
- 4) підзаконні нормативно-правові акти;
- 5) державні норми і правила з ядерної та радіаційної безпеки.

Центральним органом виконавчої влади, що здійснює державне регулювання у сфері ядерної безпеки, є Державна інспекція ядерного

регулювання України. Її діяльність спрямована на гарантування ядерної та радіаційної безпеки, ліцензування діяльності та здійснення державного нагляду у визначеній сфері.

2.7.1.2 Особливості державного нагляду на атомних електростанціях

Підвищений рівень ризику є першою відмінністю, яка притаманна сфері ядерної енергетики. АЕС належать до об'єктів підвищеної небезпеки. Будь-яке порушення вимог безпеки може мати масштабні наслідки для навколишнього середовища, міст-супутників АЕС. Із виникненням позаштатного інциденту чи аварії потенційно матиме місце радіаційне забруднення територій; виникне загроза життю і здоров'ю населення; може мати місце екологічна катастрофа, що загрожує транскордонним перенесенням; наявні міжнародні наслідки. Тому державний нагляд за ядерною безпекою має безперервний і системний характер. У першу чергу був встановлений принцип незалежності регулюючого органу. Відповідно до міжнародних стандартів, орган державного регулювання має бути незалежним від операторів АЕС. Це гарантує об'єктивність перевірок, відсутність конфлікту інтересів і прозорість для ухвалення рішень під час перевірок.

Ліцензування діяльності у сфері ядерної безпеки суворо регламентовано чинним законодавством України. Будь-яка діяльність, пов'язана з використанням ядерної енергії, підлягає ліцензуванню. Ліцензію видають за таких умов:

- а) відповідність проєкту вимогам безпеки;
- б) наявність кваліфікованого персоналу;
- в) впроваджена система фізичного захисту;
- г) дотримання норм радіаційного контролю.

Передбачений постійний інспекційний контроль. На АЕС здійснюють плановий контроль, позапланові перевірки, інспекційні обстеження,

контроль за виконанням приписів, обов'язковий аналіз подій і порушень. Державні інспектори мають право згідно з чинним законодавством перебувати безпосередньо на майданчику станції.

2.7.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів

Опрацювання нормативно-правових актів. Здобувач аналізує положення законів і міжнародних документів, при цьому визначає:

- а) принципи ядерної безпеки;
- б) повноваження регулюючого органу;
- в) порядок ліцензування.

Підготовка реферату. Тематика може охоплювати такі напрями для огляду, як система державного нагляду на АЕС; роль міжнародних стандартів; аналіз аварій і їхній вплив на розвиток законодавства.

Порівняльний аналіз. Під час виконання цього виду самостійної роботи необхідно буде порівняти загальну систему державного нагляду; особливості ядерного регулювання; функції національного та міжнародного контролю.

Розроблення структурної схеми. Здобувач створює схему таких дій, передбачених чинним законодавством стосовно діяльності у сфері ядерної безпеки:

- 1) ліцензування діяльності;
- 2) проведення перевірок у суб'єктах господарювання;
- 3) виявлення порушень на майданчику АЕС;
- 4) видання приписів;
- 5) контроль за виконанням приписів.

Аналіз практичної ситуації. Наприклад, оцінити дії інспектора в разі виявлення порушення; визначити порядок зупинення реактора; розробити план усунення порушень.

Підготовка презентації. У презентації доречно буде висвітлити структуру органів регулювання, систему інспекційного контролю, механізми гарантування безпеки, міжнародне співробітництво.

Написання есе. Темою для виконання цього виду самостійної роботи може бути «Ядерна безпека як пріоритет державної політики України».

Проведення самоконтролю знань. Здобувач формує самостійно перелік контрольних запитань щодо того, які основні функції державної інспекції, у чому полягає принцип незалежності регулятора, які види контролю застосовують на АЕС тощо.

2.8 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю Держпраці, організація інформаційної та видавничої діяльності, права та обов'язки»

Гарантування права громадян на звернення до органів державної влади є основою будь-якої демократичної держави. У сфері трудових відносин і охорони праці важливу роль відіграє діяльність органів державного нагляду, зокрема Державна служба України з питань праці (Держпраці) [36]. Самостійна робота здобувачів освіти із цієї теми спрямована на формування глибокого розуміння порядку розгляду звернень громадян, організації інформаційної та видавничої діяльності Держпраці, а також визначення прав і обов'язків посадових осіб і заявників. Нормативною основою є Закони України «Про звернення громадян» і «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Вивчення теми допоможе сформувати навички правового аналізу, зрозуміти механізм реалізації права на звернення до Держпраці, усвідомити роль інформаційної діяльності у профілактиці порушень, підготуватися до роботи у сфері охорони праці, державного управління або трудового права.

2.8.1 Опрацювання теми «Розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю Держпраці, організація інформаційної та видавничої діяльності, права та обов'язки»

Розгляд звернень громадян у сфері діяльності Держпраці є важливим інструментом гарантування законності та захисту трудових прав. Законодавство України встановлює чіткий порядок подання і розгляду звернень, визначає права і обов'язки сторін, гарантує можливість оскарження рішень. Інформаційна та видавнича діяльність має профілактичний характер і сприяє підвищенню правової обізнаності громадян і роботодавців. Організація самостійної роботи з цієї теми забезпечує формування системного розуміння процедур розгляду звернень, розвитку правової культури та підготовку фахівців, здатних ефективно працювати у сфері державного нагляду і захисту трудових прав.

2.8.1.1 Правові засади розгляду звернень громадян

Конституційні гарантії

Право громадян на звернення закріплено в Конституції України. Кожен має право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, які зобов'язані розглянути звернення і надати обґрунтовану відповідь.

Види звернень

Згідно із законодавством, звернення громадян поділяють на пропозиції (зауваження) щодо вдосконалення діяльності органів; заяви (клопотання) про сприяння в реалізації прав; скарги щодо порушення прав і законних інтересів. У сфері діяльності Держпраці звернення можуть стосуватися такого кола питань:

- а) порушень трудового законодавства;
- б) невивплати заробітної плати;
- в) незаконного звільнення;
- г) недотримання вимог охорони праці;

д) порушення прав працівників.

2.8.1.2 Порядок розгляду звернень у Держпраці

Приймання і реєстрація звернень чітко прописані в чинному законодавстві. Звернення громадяни і зацікавлені особи можуть подавати письмово, електронною поштою, через офіційний вебсайт, під час особистого прийому.

Усі звернення підлягають обов'язковій реєстрації. Терміни розгляду потребують особливої уваги. Загальний термін розгляду звернення становить до 30 календарних днів. У виняткових випадках термін може бути продовжено, але не більш ніж у термін 45 діб.

Проведення перевірки також передбачено чинними нормативами. У разі наявності підстав Держпраці може ініціювати перевірку суб'єкта господарювання. Перевірку проводять із дотриманням вимог законодавства та оформлюють відповідними документами.

Надання відповіді так само регламентовано. Відповідь має бути обґрунтованою, повною, наданою у встановлений термін, належно оформленою.

2.8.1.3 Права та обов'язки громадян і посадових осіб

Права громадян. Громадяни мають право подавати звернення; отримувати письмову відповідь; бути присутніми під час розгляду звернення; оскаржувати рішення органу влади; вимагати дотримання конфіденційності.

Обов'язки громадян. Викладати сутність питання чітко та обґрунтовано; не допускати зловживання правом на звернення; надавати достовірну інформацію.

Права посадових осіб. Посадова особа (співробітник Держпраці) має право вимагати додаткові матеріали; перевіряти викладені факти; відмовляти в розгляді анонімних звернень (за винятками).

Обов'язки посадових осіб: дотримуватися встановлених термінів; забезпечувати об'єктивність; не допускати розголошення персональних даних; надавати мотивовану відповідь.

2.8.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів

Опрацювання нормативних актів. Здобувач аналізує положення законів; визначає порядок подання звернень, терміни розгляду, права та обов'язки сторін.

Підготовка реферату. Можливі теми для написання – «Механізм захисту трудових прав через звернення», «Роль Держпраці в гарантуванні законності», «Аналіз типових порушень трудового законодавства».

Розроблення алгоритму розгляду звернення. Здобувач складає покрокову схему стосовно подання звернення, його реєстрації, як відбувається перевірка фактів та ухвалення рішення, порядок надання відповіді.

Аналіз практичної ситуації (розв'язання кейсу). Доречні теми для визначеного виду робіт є такі, наприклад, коли працівник скаржиться на не виплату зарплати; роботодавець не допускає інспектора; заявник не погоджується з відповіддю. Здобувач визначає правомірність дій сторін.

Підготовка презентації. Презентація має висвітлювати такі положення: правові засади звернень; процедура їх розгляду; інформаційна діяльність; відповідальність за порушення.

Написання есе. Тема «Право на звернення як механізм захисту трудових прав громадян».

Тестовий самоконтроль. Складання переліку контрольних запитань щодо того, які види звернень існують, який термін розгляду звернення, які права має заявник, які обов'язки покладені на посадових осіб.

2.9 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Основні причини порушення трудового

законодавства. Системний підхід як основний методичний засіб вирішення проблем охорони праці на місцях»

Дотримання трудового законодавства є основою стабільного функціонування підприємств, соціальної справедливості та забезпечення прав працівників. Водночас практика свідчить про наявність численних порушень у сфері трудових відносин та охорони праці [37]. Це зумовлює необхідність глибокого аналізу причин таких порушень і пошуку ефективних механізмів їх усунення. Самостійна робота здобувачів із цієї теми спрямована на формування аналітичного мислення, здатності визначати системні причини правопорушень і застосовувати комплексний підхід щодо розв'язання проблем охорони праці на рівні підприємств, установ і організацій.

Нормативною основою для опрацювання теми є Кодекс законів про працю України, Закони України «Про охорону праці» і «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [9, 38, 39]. Вивчення причин порушень і застосування системного підходу дасть змогу знизити рівень травматизму, підвищити ефективність управління, забезпечити дотримання законодавства, покращити соціальний клімат у колективі. Це сприятиме сталому розвитку підприємств і підвищенню конкурентоспроможності відповідно до Глобальних цілей, окреслених ООН, і стандартів МОП.

2.9.1 Опрацювання теми «Основні причини порушення трудового законодавства. Системний підхід як основний методичний засіб вирішення проблем охорони праці на місцях»

Порушення трудового законодавства мають комплексний характер і зумовлені економічними, організаційними, правовими та соціально-психологічними чинниками. Їх подолання можливе лише за умови застосування системного підходу, який передбачає комплексне розв'язання проблем охорони праці. Організація самостійної роботи з цієї теми сприяє

формуванню професійних компетентностей, розвитку аналітичного мислення і підготовці фахівців, здатних впроваджувати ефективні механізми забезпечення законності та безпеки праці на місцях.

2.9.1.1 Основні причини порушення трудового законодавства

Економічні причини. Однією з головних причин є економічна нестабільність. Підприємства в такій ситуації можуть з об'єктивних причин затримувати виплату заробітної плати, приховувати реальну зайнятість працівників, використовувати неофіційну працю, порушувати вимоги щодо мінімальних гарантій. Нестача фінансових ресурсів часто також стає виправданням недотримання норм законодавства.

Організаційні причини. До організаційних чинників належать:

- а) відсутність належної системи управління персоналом;
- б) недостатній контроль з боку керівництва;
- в) відсутність внутрішніх положень та інструкцій;
- г) низький рівень документального забезпечення.

Через наведені чинники поступово ситуація на підприємствах змінюється. Це призводить до неефективного управління, яке спричиняє системні порушення.

Правова необізнаність. Недостатнє знання законодавства як із боку працедавців, так і з боку трудових контингентів найчастіше за все спричиняє неправильне оформлення трудових договорів, порушення режиму робочого часу, невиконання вимог охорони праці, порушення процедур щодо звільнення. А отже, підвищення правової культури є важливим напрямом із профілактики.

Корупційні ризики та недоліки контролю. Наявність корупційних проявів або формального підходу щодо перевірок знижує ефективність державного нагляду (контролю) і сприяє поширенню правопорушень.

Соціально-психологічні чинники. До них належать байдужість до питань безпеки праці, ігнорування правил охорони праці, низька

вмотивованість працівників, конфлікти в колективі. Людський чинник найчастіше відіграє головну роль у виникненні порушень такого типу.

2.9.1.2 Типові порушення у сфері охорони праці

На практиці найчастіше фіксують такі типові види порушень у сфері промислової безпеки та охорони праці:

- а) недотримання вимог щодо інструктажу;
- б) відсутність засобів індивідуального захисту;
- в) порушення правил техніки безпеки;
- г) недотримання норм робочого часу;
- д) допуск працівників без медичних оглядів.

Наведені порушення можуть призводити до виникнення нещасних випадків і професійних захворювань.

2.9.1.3 Системний підхід як методичний засіб розв'язання проблем

Сутність системного підходу не завжди є очевидною. Системний підхід передбачає розгляд проблеми як частини єдиної взаємопов'язаної системи. Він ґрунтований на аналізі причин і наслідків, урахуванні взаємозв'язків між задіяними елементами, комплексному плануванні безпекових заходів, постійному моніторингу результатів. Елементи системи охорони праці необхідно розглядати окремо. Система охорони праці на підприємстві включає такі обов'язкові позиції:

- а) нормативно-правове забезпечення;
- б) організаційна структура управління;
- в) навчання та інструктаж;
- г) технічні засоби безпеки;
- д) контроль і аудит;
- е) аналіз ризиків.

Лише комплексна взаємодія цих елементів гарантує ефективність. Етапи застосування системного підходу так само заслуговують на окрему увагу. У першу чергу це виявлення проблеми (аналіз статистики порушень). Далі визначають причини (економічні, організаційні, людські). Розробляють заходи (організаційні, технічні, правові), впроваджують зміни. Завершальним етапом є моніторинг та оцінювання ефективності корегувальних дій.

Такий підхід досить повно наведений у міжнародному стандарті ISO 45001, який ґрунтований на принципах циклу Шухарта-Демінга [40, 41].

2.9.1.4 Роль керівництва у забезпеченні системного підходу

Керівник підприємства відповідно до встановлених національних і міжнародних стандартів повинен [9, 12–15, 38–40, 42]:

- а) забезпечити створення служби охорони праці;
- б) організувати навчання працівників;
- в) запровадити систему внутрішнього контролю;
- г) гарантувати фінансування заходів безпеки.

Відповідальність роботодавця є головною умовою ефективної системи.

2.9.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів

Опрацювання нормативно-правових актів. Здобувачі освіти аналізують положення трудового законодавства, визначають типові порушення та їхні правові наслідки.

Підготовка аналітичного реферату. Тематика може включати причини тіньової зайнятості, проблеми дотримання вимог охорони праці, роль державного контролю.

Проведення мінідослідження. Виконуючи такий вид робіт, здобувач може проаналізувати статистику порушень, причини виробничого травматизму, результати перевірок підприємств.

Розроблення моделі системи охорони праці. Необхідно створити схему, що відображає структуру управління; розподіл обов'язків; механізм контролю; систему мотивації.

Розв'язання ситуаційних задач (кейсів). Прикладом для розв'язання кейсу можуть бути реальні ситуації, коли потрібно:

- а) визначити причини нещасного випадку;
- б) запропонувати заходи з усунення порушень;
- в) оцінити відповідальність посадових осіб.

Підготовка презентації. Презентація повинна мати план, де розкрити тему та навести класифікацію причин порушень, сутність системного підходу, алгоритм впровадження змін.

Написання есе. Прикладом для роздумів може бути тема «Системний підхід як запорука підвищення рівня охорони праці».

Самоконтроль знань. Здобувач особисто складає контрольні запитання. Для самоперевірки доцільно використовувати питання стосовно основних причин порушення трудового законодавства та в чому саме полягає системний підхід щодо створення дієвої системи з охорони праці та промислової безпеки. Коло запитань має охоплювати елементи, що входять до системи охорони праці.

2.10 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Геополітичні та економічні інтеграційні процеси на європейському та євразійському просторі, у яких тісно задіяна Україна. Актуальність розумно створеної системи аудиту з промислової безпеки та охорони праці в Україні»

Сучасний етап розвитку України характеризує активна участь у міжнародних геополітичних та економічних інтеграційних процесах. Вибір європейського вектора розвитку, поглиблення економічного співробітництва з промислово розвиненими державами, реформування системи державного

управління та гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами зумовлюють необхідність удосконалення національної системи промислової безпеки та охорони праці. Особливої актуальності набуває при цьому створення ефективної системи аудиту в цій сфері, що відповідає міжнародним вимогам, сприяє мінімізації виробничих ризиків і гарантує конкурентоспроможність українських підприємств на світових ринках.

Вивчення інтеграційних процесів і системи аудиту допоможе глибоко усвідомити глобальні тенденції розвитку, зрозуміти взаємозв'язок економіки та безпеки, сформулювати стратегічне бачення реформ, підготуватися до роботи в міжнародному середовищі.

2.10.1 Опрацювання теми «Геополітичні та економічні інтеграційні процеси на європейському та євразійському просторі, у яких тісно задіяна Україна. Актуальність розумно створеної системи аудиту з промислової безпеки та охорони праці в Україні»

Геополітичні та економічні інтеграційні процеси на європейському та євразійському просторі істотно впливають на розвиток України. Європейський вибір держави зумовлює необхідність гармонізації законодавства та впровадження сучасних стандартів з охорони праці та промислової безпеки. Створення ефективної системи аудиту з охорони праці є важливим елементом гарантування конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості українських підприємств і сталого розвитку економіки. Організація самостійної роботи з цієї теми сприятиме формуванню системного мислення, здатності самостійно аналізувати міжнародні процеси та запроваджувати сучасні механізми управління безпекою на практиці.

2.10.1.1 Геополітичні процеси на європейському просторі

Опанування цієї теми для самостійного дослідження здобувачі повинні розпочинати з процесу європейського інтегрування України.

Стратегічним напрямом розвитку України є інтеграція до ЄС. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС стало важливим кроком до адаптації національного законодавства до стандартів ЄС [43].

У сфері промислової безпеки та охорони праці це означає:

- а) імплементацію директив ЄС;
- б) впровадження ризик-орієнтованого підходу;
- в) удосконалення системи державного нагляду;
- г) запровадження сучасних механізмів аудиту.

Європейські стандарти безпеки праці мають свої відмінності, але загалом не відрізняються від стандартів умов праці в Україні. Слабкою ланкою українських стандартів у цій сфері є процес визначення, класифікації та оцінювання ризиків. Європейський підхід базований на принципах превентивності, оцінюванні професійних ризиків, відповідальності працедавця, а також зобов'язаннях щодо ведення соціального діалогу. Гармонізація із законодавством ЄС вірогідно потребуватиме системної перебудови внутрішніх механізмів контролю та аудиту, які існують на сьогодні в нашій державі, або ж віднайдуть варіант з узгодження національної системи нагляду та аудиту, яка прописана з урахуванням передових європейських практик.

2.10.1.2 Євразійський простір та економічні виклики

На євразійському просторі функціонує Євразійський економічний союз, який об'єднує низку держав із власними технічними регламентами та стандартами безпеки. Україна, перебуваючи в умовах трансформації економічних зв'язків, стикається з необхідністю адаптації до різних регуляторних систем, підвищення конкурентоспроможності продукції, забезпечення високого рівня промислової безпеки. Ці процеси посилюють потребу в універсальних інструментах контролю, зокрема незалежному працезахоронному аудиту.

2.10.1.3 Економічна інтеграція та її вплив на безпеку праці

Економічна інтеграція, з одного боку, передбачає вільний рух товарів і послуг, залучення іноземних інвестицій в економіку нашої держави, участь у міжнародних виробничих ланцюгах. З іншого боку, міжнародні партнери висувають підвищені вимоги (іноді безпідставні) щодо українських систем управління охороною праці, порядку сертифікації виробництв, відповідності міжнародним стандартам (ISO, директивам ЄС) українських товарів і послуг. Отже, без упорядкованої належної системи аудиту українські підприємства не можуть бути повноцінними учасниками глобального ринку, а також бути захищеними від недобросовісної конкуренції.

2.10.1.4 Актуальність створення системи аудиту з промислової безпеки

Саме поняття аудиту з охорони праці обумовлює актуальність цього питання. Аудит з охорони праці та промислової безпеки є комплексною незалежною перевіркою діяльності підприємства щодо дотримання ним вимог законодавства та внутрішніх стандартів безпеки. Проведення аудиту з охорони праці має на меті виявлення ризиків, оцінювання відповідності нормативним вимогам, запобігання аваріям і нещасним випадкам, підвищення ефективності управління.

Причини необхідності впровадження аудиту – це стан соціотехнічних систем у промислово розвинених державах світу і бурхливий розвиток техногенної цивілізації. Усе наведене обумовлює зростання техногенних ризиків. Крім того, виникає необхідність гармонізації з європейськими стандартами. Наша держава в особі підприємств потребує підвищення інвестиційної привабливості. Також нагальним є питання зменшення виробничого травматизму та оптимізації витрат на ліквідацію наслідків аварій.

2.10.1.5 Взаємозв'язок інтеграційних процесів і аудиту

Інтеграція до європейського простору передбачає впровадження сучасних систем управління, розвиток культури безпеки і підвищення стандартів відповідальності роботодавця. Без ефективного аудиту з охорони праці неможливо гарантувати відповідність міжнародним вимогам і підтримувати конкурентоспроможність.

2.10.1.6 Принципи побудови ефективної системи аудиту

Система аудиту з охорони праці має бути базована на незалежності перевірки, об'єктивності оцінювання, системності, прозорості, ризик-орієнтованому підході та безперервному вдосконаленні. Важливо також забезпечити поєднання внутрішнього аудиту підприємства та зовнішнього контролю.

2.10.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів

Аналітичне опрацювання міжнародних документів. Необхідно проаналізувати низку документів:

- а) положення Угоди про асоціацію;
- б) директиви ЄС у сфері безпеки праці;
- в) міжнародні стандарти управління.

Підготовка реферату. Можливі теми для написання: «Вплив європейської інтеграції на систему охорони праці в Україні»; «Порівняльний аналіз стандартів ЄС та України»; «Роль аудиту в міжнародній економічній співпраці».

Розроблення моделі аудиторської системи. Здобувачі самостійно створюють схему, яка обов'язково має включати внутрішній і зовнішній аудит організації, моніторинг ризиків, систему звітності підприємства, прописати стисло механізм корегувальних дій.

Аналіз практичної ситуації (розв'язання кейсу). Задля розв'язання практичного кейсу можна взяти ширші за змістом теми. Наприклад,

підприємство виходить на ринок ЄС або виявлено невідповідність системи безпеки, і тут потрібно розробити план дій для усунення недоліків.

Підготовка презентації. Презентація має відображувати інтеграційні процеси, їхній вплив на економіку, значення аудиту, перспективи розвитку системи безпеки.

Написання есе. Тема для креативу може мати такий характер: «Європейська інтеграція як стимул модернізації системи промислової безпеки України».

Тестовий самоконтроль. Здобувачі складають контрольні запитання для самоперевірки. Орієнтовно теми запитань мають охоплювати основні напрями інтеграції України, у чому полягає сутність аудиту з охорони праці та чому аудит є необхідним у контексті європейської інтеграції.

2.11 Схеми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Питання проведення працезахоронного аудиту. Працезахоронна ієрархія, що вибудовують Стандарти серії ISO»

У сучасному промисловому середовищі охорона праці є важливим аспектом ефективного управління підприємством. Гарантування безпеки працівників не лише зменшує ризики виробничого травматизму, а і підвищує продуктивність, сприяє економічній ефективності та соціальній стабільності. Особливе значення має працезахоронний аудит – систематичне оцінювання стану охорони праці та відповідності нормам, яка забезпечує превентивне виявлення недоліків і планування заходів для їх усунення. Важливим є те, що аудит має бути здійснюваний відповідно до міжнародних стандартів, зокрема серії ISO, що встановлюють системний підхід щодо безпеки та охорони праці. Самостійна робота з цієї теми допоможе здобувачам сформулювати компетентність у процесі проведення аудиту, розумінні ієрархії працезахоронних норм і впровадженні міжнародних стандартів на підприємствах. Вивчення працезахоронного аудиту та ієрархії

стандартів ISO дасть змогу сформувати компетентність у сфері безпеки праці, забезпечити відповідність національного законодавства міжнародним вимогам, знизити ризики аварій і травматизму, підвищити ефективність управління підприємством.

2.11.1 Опрацювання теми «Питання проведення працезохоронного аудиту. Працезохоронна ієрархія, що вибудовують Стандарти серії ISO»

Працезохоронний аудит є невід’ємною складовою системи управління охороною праці та промисловою безпекою на підприємстві. Використання ієрархії заходів безпеки, закріпленої стандартами ISO, забезпечує системність дій, превентивність заходів та ефективність процесу управління ризиками. Організація самостійної роботи здобувачів з цієї теми сприятиме розвитку аналітичного мислення, умінню застосовувати міжнародні стандарти у практичній діяльності та формуванню навичок гарантування безпеки працівників на всіх рівнях управління.

2.11.1.1 Поняття працезохоронного аудиту

Працезохоронний аудит – це незалежне, систематичне і документоване оцінювання стану системи охорони праці на підприємстві, що передбачає перевірку [44, 45]:

- а) відповідності законодавчим і нормативним вимогам;
- б) дотримання внутрішніх положень та інструкцій;
- в) ефективності заходів з управління ризиками;
- г) готовності до запобігання аваріям і нещасним випадкам.

Метою аудиту і його основними цілями є виявлення ризиків і порушень у сфері охорони праці; оцінювання відповідності системи управління вимогам законодавства і стандартів ISO; розроблення рекомендацій для підвищення безпеки та ефективності управління на підприємстві; забезпечення прозорості та об’єктивності контролю за дотриманням норм в установі чи організації.

Функції працезохоронного аудиту полягають у контролюванні та постійному моніторингу стану безпеки і охорони праці на суб'єкті господарювання. Також функції обов'язково включають попередження нещасних випадків і професійних захворювань. Водночас відбувається формування системи звітності та управлінських рішень. Підвищується мотивація керівництва та персоналу щодо дотримання норм промислової безпеки та охорони праці.

2.11.1.2 Етапи проведення працезохоронного аудиту

Опрацьовувати цю тему доцільно за етапами реалізації аудиту:

1) підготовчий етап, який включає визначення мети і об'єкта аудиту; підготовку плану перевірки; ознайомлення з документацією підприємства: положеннями, наказами, інструкціями;

2) основний етап містить огляд робочих місць, обладнання, технологічних процесів. Також перевіряють наявність і правильність ведення журналів інструктажів і медичних оглядів. Проводять інтерв'ю з працівниками та керівництвом. Поступово виявляють ризики та порушення, документують факти;

3) аналітичний етап. Насамперед це систематизація отриманих даних, оцінювання відповідності нормам законодавства і стандартам ISO, формування висновків про стан охорони праці;

4) останній етап – розроблення рекомендацій. Викладають пропозиції щодо усунення порушень. Створюють план заходів з удосконалення системи управління охороною праці. Визначають пріоритети для впровадження змін.

Контроль виконання якості відбувається за допомогою моніторингу впровадження рекомендацій, перевірки ефективності заходів і формування звітності для керівництва підприємства і контролюючих органів із держнагляду.

2.11.1.3 Працезохоронна ієрархія за стандартами ISO

Стандарти серії ISO 45001 (система управління охороною праці) встановлюють ієрархію заходів, що гарантують безпеку та здоров'я працівників. Політика безпеки та охорони праці, яку затверджує керівництво підприємства, визначає цілі, пріоритети і відповідальність. Під час планування процесу управління ризиками ідентифікують небезпеки, оцінюють і контролюють ризики, визначають правові та нормативні вимоги. Реалізація та функціонування визначеної політики відбувається через розподіл обов'язків, організацію навчання та інструктажів, перевірку щодо забезпечення працівників засобами індивідуального захисту.

Перевірка та моніторинг впровадженої політики на підприємстві – це внутрішні та зовнішні аудити. Також сюди відносять ведення документації, складання звітів і записів про інциденти. Аналізують ефективність системи управління. Оцінюють результативність і вдосконалюють за такою схемою, яка створена на основі цикла Шухарта-Демінга:

- а) корегувальні дії;
- б) постійне вдосконалення процесів;
- в) підвищення культури безпеки.

Ієрархія управлінських рішень – це останній етап формування працезохоронної політики суб'єкта господарювання. Працезохоронна ієрархія за стандартами ISO передбачає пріоритет дій:

- а) усунення небезпек у джерелі – модифікація обладнання чи процесів;
- б) інженерні заходи безпеки – огороження, автоматизація, сигналізація;
- в) організаційні заходи – зміни в робочих процедурах, графіках, інструктажах;
- г) особисті засоби захисту – каски, рукавиці, спецодяг.

Така ієрархія дасть змогу мінімізувати ризики і підвищити рівень безпеки працівників у виробничому середовищі.

2.11.1.4 Актуальність впровадження працезохоронного аудиту

Ефективне управління ризиками. Аудит допомагає своєчасно виявляти порушення, прогнозувати потенційні аварії, оптимізувати ресурси підприємства для гарантування безпеки.

Підвищення відповідності міжнародним стандартам. Системний аудит, відповідно до ISO 45001, сприятиме гармонізації українських нормативів із міжнародними вимогами; підвищенню конкурентоспроможності продукції на європейських і світових ринках; залученню інвестицій через демонстрацію високого рівня безпеки.

Формування культури безпеки. Регулярний аудит (безперервність циклу) сприятиме підвищенню відповідальності працівників і керівництва, розвитку безпечних виробничих практик, зміцненню системи внутрішнього контролю.

2.11.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів

Опрацювання нормативно-правових актів. Здобувачі аналізують Закон України «Про охорону праці», стандарти ISO серії 45001 і внутрішні положення підприємств.

Підготовка аналітичного реферату. Можливі теми для такого виду роботи здобувачів мають охоплювати напрями:

- а) «Сутність і порядок проведення працезохоронного аудиту на підприємстві»;
- б) «Ієрархія заходів безпеки відповідно до стандартів ISO»;
- в) «Порівняння національних нормативів і міжнародних стандартів у сфері охорони праці».

Розроблення алгоритму аудиту. Здобувач складає покрокову схему планування аудиту, проведення перевірки, аналізу ризиків і порушень, підготовки висновків і рекомендацій, контролю за впровадженням корегувальних заходів.

Аналіз практичної ситуації (розв'язання кейсу). Розв'язувати кейс можна на основі таких реальних прикладів із практики наглядової діяльності:

- а) інспектор виявив порушення у використанні спецодягу;
- б) оцінюють ризик травматизму на суб'єкті господарювання, де зберігають об'єкти підвищеної небезпеки;
- в) розробляють план усунення недоліків із пріоритетом на окремі джерела небезпек.

Підготовка презентації. Презентація може включати основні етапи працезохоронного аудиту, ієрархію заходів безпеки ISO, результати аналізу ризиків на конкретному підприємстві.

Написання есе. Рекомендованою темою для створення есе може бути «Працезохоронний аудит як інструмент підвищення безпеки та ефективності виробництва».

Самоконтроль знань. Здобувачам корисно буде самостійно створити контрольні запитання за такими темами: «Що таке працезохоронний аудит і які його основні цілі?»; «Які етапи проведення аудиту?»; «Принципи, що формують ієрархію безпеки в ISO 45001»; «Чому аудит є важливим для міжнародної інтеграції підприємства?».

2.12 Схеми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Порядок проведення аудиту з промислової безпеки і охорони праці»

У сучасних умовах розвитку промисловості та економіки питання промислової безпеки та охорони праці набувають стратегічного значення. Кожне підприємство, незалежно від форми власності, зобов'язане створювати умови для безпечної праці своїх працівників, розробляти і впроваджувати політику щодо запобігання аваріям, нещасним випадкам і професійним захворюванням [38, 39].

Одним із найефективніших інструментів для забезпечення визначених цілей є аудит із промислової безпеки та охорони праці. Він допомагає системно оцінити стан охорони праці, виявити недоліки, запобігти ризикам і впровадити превентивні заходи. Для здобувачів і фахівців самостійна робота за цим напрямом сприятиме формуванню навичок аналізу ризиків, розроблення систем управління безпекою та планування аудитів. Практичне значення теми для майбутніх фахівців-практиків полягає в підвищенні ефективності управління безпекою праці, своєчасному виявленні та усуненні ризиків. Гармонізація української системи охорони праці з міжнародними стандартами є необхідною умовою євроінтеграційних процесів. Поступово відбуватиметься формування культури безпеки та соціальної відповідальності у виробничому середовищі України.

2.12.1 Опрацювання теми «Порядок проведення аудиту з промислової безпеки і охорони праці»

Проведення аудиту з промислової безпеки та охорони праці є важливим інструментом для гарантування безпечних умов праці, запобігання аваріям і нещасним випадкам. Впровадження стандартів ISO 45001 дає змогу структуровано підходити до управління ризиками, вибудувувати ієрархію заходів безпеки та забезпечувати ефективне планування корегувальних дій. Самостійна робота здобувачів за темою аудиту поступово формуватиме практичні навички оцінювання стану безпеки, аналітичне мислення і здатність розробляти комплексні системи управління охороною праці.

2.12.1.1 Поняття аудиту з промислової безпеки та охорони праці

Аудит із промислової безпеки та охорони праці – це систематична, незалежна та задокументована у встановленому порядку перевірка діяльності підприємства для оцінювання його відповідності законодавчим і нормативним вимогам у сфері безпеки праці та промислових процесів.

Метою аудиту є виявлення порушень і ризиків на конкретному підприємстві, оцінювання ефективності існуючих заходів безпеки, планування корегувальних дій, підвищення загальної культури безпеки в суспільстві, підвищення соціальної відповідальності підприємства.

У нашій державі існує законодавча та нормативна база для проведення працезохоронного аудиту. Основними нормативно-правовими документами для його проведення є:

- 1) Закон України «Про охорону праці» – визначає права, обов’язки та відповідальність роботодавців і працівників у сфері безпеки праці;
- 2) Кодекс законів про працю України – регламентує трудові відносини та гарантування безпечних умов праці;
- 3) ISO 45001:2018 – міжнародний стандарт, що встановлює вимоги щодо системи управління охороною праці та промисловою безпекою;
- 4) ДСТУ ISO 19011:2019. Настанови щодо проведення аудитів систем управління;
- 5) ДСТУ ISO/IEC TS 17021-10:2021. Оцінювання відповідності. Вимоги до органів, що здійснюють аудит та сертифікацію систем управління. Частина 10. Вимоги до компетентності персоналу, який здійснює аудит і сертифікацію систем управління охороною здоров’я і безпекою праці;
- 6) Галузеві нормативи та правила техніки безпеки, державні стандарти та інструкції для конкретних виробництв.

2.12.1.2 Основні цілі аудиту

Працезохоронний аудит призначений допомогти підприємствам впорядкувати власну систему управління охороною праці та промисловою безпекою. Виявлення недоліків і порушень у сфері охорони праці та промислової безпеки, оцінювання відповідності нормативним документам і стандартам ISO, розроблення рекомендацій з удосконалення системи управління безпекою – це проста схема задля проведення працезохоронного

аудиту в будь-якій організації, установі, на підприємстві. До наведеного переліку можна додати формування аналітичної звітності для керівництва та наглядових (контролюючих) органів. Результатом грамотно проведеного аудиту буде реальне попередження аварій, нещасних випадків і професійних захворювань.

2.12.1.3 Основні етапи проведення аудиту

Підготовчий етап. Визначення мети, об'єкта і обсягу аудиту. Формування команди аудиторів і розподіл обов'язків. Ознайомлення з документацією підприємства: положеннями, інструкціями, журналами інструктажів і медичних оглядів. Розроблення плану аудиту із зазначенням термінів проведення, об'єктів перевірки та застосовуваних методів оцінювання.

Проведення аудиту (основний етап). Перевірка документації: наявність і правильність ведення журналів інструктажів, наказів, планів навчання і технічних інструкцій. Огляд робочих місць і виробничого опорядження: оцінювання безпечності робочих процесів, стану технічних засобів захисту. Проведення інтерв'ю з навченим персоналом: виявлення рівня знань правил охорони праці та реагування на ризики. Оцінювання системи управління ризиками: ідентифікація небезпечних чинників, аналіз заходів їх контролю. Фіксація порушень і недоліків у письмовому вигляді із зазначенням потенційних наслідків.

Аналітичний етап. Систематизація зібраних даних. Класифікація порушень за типами (технічні, організаційні, правові). Оцінювання рівня ризиків та ймовірності настання аварій. Формування попередніх висновків для обговорення з керівництвом.

Розроблення рекомендацій. Визначення пріоритетних заходів для усунення порушень. Розроблення корегувальних дій і графіка їх виконання. Запропонування змін у системі управління охороною праці. Розроблення інструкцій і методичних рекомендацій для навченого персоналу.

Контроль за виконанням рекомендацій (наглядний аудит). Перевірка реалізації запропонованих заходів. Моніторинг ефективності впроваджених змін. Підготовка підсумкового звіту для керівництва та контролюючих органів.

2.12.1.4 Працезохоронна ієрархія та роль ISO

Ієрархія заходів безпеки певною мірою визначена у відповідних наднаціональних стандартах і законодавстві окремо кожної держави. Стандарти ISO 45001 визначають системний підхід щодо управління охороною праці та промисловою безпекою. Ієрархія заходів виглядає так:

- а) усунення небезпеки у джерелі – технічна модернізація існуючого опорядження, зміна виробничої технології (за можливості);
- б) інженерні заходи – огороження, автоматизація, сигналізація;
- в) організаційні заходи – графіки роботи, внутрішні інструкції, навчання;
- г) індивідуальні засоби захисту – каски, рукавиці, захисні окуляри, респіратори, спецодяг, спецвзуття.

Ця структура дає змогу максимально ефективно контролювати ризики та гарантувати безпеку на підприємстві. Принципи аудиту відповідно до ISO – це незалежність аудиторів, об'єктивність їх оцінювання, комплексний аналіз виробничих процесів, превентивність і запобігання ризикам, постійне вдосконалення системи управління.

2.12.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів

Опрацювання нормативно-правових актів. Сюди мають бути включені законодавство України про охорону праці, державні та галузеві стандарти, міжнародні стандарти ISO 45001.

Підготовка аналітичного реферату. Приблизна тематика: «Порядок проведення аудиту на промислових підприємствах», «Впровадження стандартів ISO у систему управління безпекою праці», «Аналіз типових порушень у сфері охорони праці».

Розроблення моделі аудиту. Здобувачі створюють схему за таким планом: підготовчий етап (передсертифікаційні заходи), проведення перевірки на місці, аналітичний етап (опрацювання зібраного матеріалу, складання звіту), розроблення рекомендацій, контроль виконання (наглядові аудити).

Аналіз практичної ситуації (розв'язання кейсу). Рекомендовано розв'язувати кейс із реального досвіду роботи аудиторської компанії, коли групою з аудиту (інспектором) було виявлено порушення правил із промислової безпеки та охорони праці.

Оцінювання рівня ризику. Включає розроблення плану корегувальних заходів і пропозиції з удосконалення внутрішніх процедур.

Підготовка презентації. Рекомендовано включення до презентації таких тем: основні етапи проведення аудиту; працезахоронна ієрархія за ISO; приклади виявлених порушень і шляхів їх усунення.

Написання есе. Тема «Аудит з промислової безпеки як основний інструмент гарантування безпечної праці на підприємстві».

Самоконтроль знань. Контрольні запитання можуть охоплювати кілька запитань задля самоперевірки, наприклад що таке аудит з промислової безпеки та охорони праці, етапи проведення аудиту, ієрархія заходів безпеки за стандартами ISO, чому контроль виконання рекомендацій є важливим.

2.13 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Порядок ідентифікації та реєстрування даних аудиту. Підготування висновків аудиту. Складання звіту про аудит»

Сучасні підприємства та організації у сфері промислової безпеки та охорони праці потребують системного підходу щодо управління ризиками, ефективного контролю та документованого аудиту. Однією з важливих складових аудиту є ідентифікація та реєстрація даних за встановленою

формою, підготовка висновків і складання звіту, що фіксує результати перевірки і містить рекомендації для керівництва компанії. Самостійна робота здобувачів з цієї теми сприятиме формуванню навичок аналітичної роботи; умінню систематизувати і документувати інформацію; навичок підготовки об'єктивних висновків; розвитку здатності складати структуровані звіти відповідно до стандартів ISO і національного законодавства. Практичне значення теми полягає у формуванні навичок системного підходу щодо аудиту з охорони праці. У такий спосіб відбуватиметься підвищення відповідності діяльності підприємства законодавчим та міжнародним вимогам. Забезпечення прозорості та ефективності управління охороною праці дасть змогу здобувачам набути навичок практичної роботи в галузі промислової безпеки та охорони праці.

2.13.1 Опрацювання теми «Порядок ідентифікації та реєстрування даних аудиту. Підготування висновків аудиту. Складання звіту про аудит»

Ідентифікація та реєстрація даних аудиту, підготовка висновків і складання звіту – це основні елементи системи аудиту промислової безпеки та охорони праці. Вони гарантують об'єктивне оцінювання стану безпеки, грамотне планування корегувальних заходів, контроль за впровадженням рекомендацій, підвищення культури безпеки та ефективності управління на підприємствах.

Організація самостійної роботи з цієї теми сприятиме розвитку аналітичного мислення, практичних навичок аудиту і підготовки документованих звітів відповідно до стандартів ISO і національного законодавства.

2.13.1.1 Порядок ідентифікації даних аудиту

Визначення даних аудиту. Дані аудиту – це вся супутня інформація, яка отримана під час перевірки і безпосередньо стосується:

- а) стану безпеки праці;
- б) дотримання законодавчих і нормативних вимог;
- в) ефективності існуючих заходів управління ризиками;
- г) документованих процесів і процедур підприємства.

Джерела даних. Дані аудиту можуть надходити з таких джерел: документація підприємства (положення, накази, інструкції, журнали інструктажів, записи про нещасні випадки); спостереження на робочих місцях (огляд обладнання, стан виробничих процесів, робочі умови); інтерв'ю із співробітниками підприємства, яке обов'язково має містити оцінювання знань працівників, перевірку дотримання ними правил безпеки; зовнішні джерела (стандарти ISO, державні норми та правила, результати попередніх аудитів).

Етапи ідентифікації даних. Попереднє вивчення підприємства. Аналіз структури та організаційних процесів. Ознайомлення з документацією і попередніми аудитами.

Виявлення основних показників безпеки. Частота аварій і нещасних випадків. Виконання планів навчання та інструктажів. Наявність сертифікатів обладнання та засобів захисту.

Визначення методів збору даних. Інспекції робочих місць. Анкетування та опитування. Перевірка записів у журналах. Використання спеціального програмного забезпечення для моніторингу.

Кодування та класифікація даних. Технічні порушення. Організаційні порушення. Порушення вимог законодавства. Нещасні випадки та аварії.

2.13.1.2 Підготування висновків аудиту

Принципи формування висновків:

- а) об'єктивність – висновки базовані на зафіксованих даних;
- б) повнота – ураховують усі виявлені ризики та порушення;
- в) конкретність – рекомендації мають бути практичними та реалізованими;

г) пріоритетність – виділяють критичні порушення, що потребують негайного реагування.

Етапи підготування включають аналіз зібраних даних, класифікацію порушень, визначення їх частоти і наслідків, виявлення системних проблем. Оцінюють відповідності на основі відповідності таким нормативно-правовим актам: законодавство України; галузеві норми та правила; ISO 45001 та інші міжнародні стандарти. Формулювання висновків передбачає чітке визначення стану системи управління безпекою; виявлення сильних сторін і проблемних зон на підприємстві; пропозиції щодо вдосконалення системи.

2.13.1.3 Складання звіту про аудит

Звіт – це офіційний документ, який підсумовує результати аудиту і є основою:

- а) для ухвалення управлінських рішень;
- б) планування корегувальних заходів;
- в) звітності перед контролюючими органами;
- г) внутрішньої комунікації в організації.

Структура звіту чітко прописана в законодавстві.

Титульний аркуш містить назву аудиту, дату, ПІБ відповідальних осіб.

У змісті потрібно вказати перелік розділів і додатків.

Вступ (мета, об'єкт, обсяг аудиту), методика аудиту (опис процедур, методів збору та аналізу даних), результати аудиту, таблиці та графіки; класифікація виявлених порушень; оцінювання ризиків, висновки (об'єктивне оцінювання стану безпеки) – усе це складає основну частину звіту з проведення аудиту.

Рекомендації органу сертифікації – це практичні заходи для усунення порушень і зниження ризиків.

Додатки – журнали, фотофіксація, копії документів.

Вимоги щодо оформлення викладені в чинних нормативах. Необхідна чітка структура та логіка викладу, достовірність і доказовість всіх фактів підтверджуючими матеріалами, прозорість для внутрішнього та зовнішнього використання та зручність для подальшого контролю і моніторингу за впровадженням рекомендацій.

2.13.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів

Опрацювання нормативно-правових актів. Законодавство України про охорону праці, державні стандарти та інструкції, міжнародні стандарти ISO 45001 мають входити до переліку нормативно-правових актів, що підлягали аналізу.

Підготовка аналітичного реферату. «Порядок ідентифікації та реєстрації даних аудиту», «Методика підготовки висновків та звіту про аудит» – рекомендовані теми для самостійного опрацювання.

Розроблення моделі аудиту. Складання схем збору даних, визначення методів ідентифікації ризиків, підготовка прикладу звіту з результатами аудиту є основними етапами розроблення визначеної моделі.

Аналіз практичної ситуації. Здобувачі отримують приклад підприємства, ідентифікують ризики та порушення, формують висновки та підготовлюють структуру звіту.

Підготовка презентації. Порядок збору та реєстрації даних, висновки аудиту, приклади оформлення звіту можуть бути складовими цього виду самостійної роботи.

Написання есе. Тема «Роль правильного реєстрування даних і підготовки звіту в системі управління безпекою праці».

Тестовий самоконтроль. Запитаннями для самоперевірки можуть бути:

- 1) що таке дані аудиту і як їх ідентифікують?
- 2) які етапи підготовки висновків аудиту?
- 3) які розділи має містити звіт про аудит?
- 4) які вимоги щодо достовірності та системності даних аудиту?

2.14 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Планування роботи з охорони праці та супутні документи»

Організація охорони праці на підприємствах та в організаціях є невід'ємною складовою ефективного управління виробничими процесами. Планування роботи з охорони праці гарантує системний контроль за станом безпеки працівників, дає змогу запобігати аваріям і нещасним випадкам, а також підвищує економічну ефективність діяльності підприємства. Супутні документи – це офіційні, нормативно-правові та внутрішні матеріали, які регламентують діяльність у сфері охорони праці, встановлюють права та обов'язки, визначають процедури контролю та оцінювання ризиків.

Самостійна робота здобувачів із цієї теми формуватиме такі фахові компетенції:

- а) уміння планувати заходи з охорони праці;
- б) навички складання супутніх документів;
- в) аналітичні здібності з оцінювання стану безпеки;
- г) компетентність у використанні законодавчих і нормативних актів.

Формування навичок системного планування та контролю у сфері охорони праці, підвищення обізнаності здобувачів щодо нормативно-правових вимог, розвиток вміння документувати і контролювати виконання заходів, забезпечення інтеграції знань із практичними уміннями, необхідними на підприємствах, є складовими планування роботи з охорони праці як самостійної роботи.

2.14.1 Опрацювання теми «Планування роботи з охорони праці та супутні документи»

Планування роботи з охорони праці та супутні документи є основними елементами ефективного управління безпекою. Складання плану, визначення заходів, відповідальних осіб і термінів, а також ведення

журналів, звітів і наказів забезпечує системність роботи з охорони праці; відповідність такої роботи законодавству та міжнародним стандартам; підвищення рівня безпеки працівників; розвиток аналітичних і організаційних навичок у здобувачів як у майбутніх спеціалістів.

Організація самостійної роботи за цією темою допоможе здобувачам не лише ознайомитися з нормативною базою, але і навчитися практично планувати заходи, документувати їх у встановленому порядку та контролювати виконання. Усе перелічене стосується необхідних знань і умінь для майбутніх фахівців у сфері промислової безпеки та охорони праці.

2.14.1.1 Поняття планування роботи з охорони праці

Планування роботи з охорони праці – це процес організації заходів і визначення їхньої послідовності для гарантування безпечних умов праці на підприємстві. Він передбачає:

- а) виявлення та оцінювання ризиків для здоров'я працівників;
- б) розроблення системи превентивних заходів;
- в) визначення ресурсів, відповідальних осіб і термінів виконання заходів;
- г) контроль за виконанням плану та оцінювання результатів.

Мета планування та основні цілі – гарантування безпеки та збереження життя працівників, виконання законодавчих і нормативних вимог, а також профілактика аварій і професійних захворювань, раціональне використання ресурсів підприємства.

2.14.1.2 Основні етапи планування

Підготовчий етап. Аналіз стану охорони праці на підприємстві. Вивчення попередніх планів, звітів та інструкцій. Визначення пріоритетних напрямів діяльності з охорони праці.

Формування плану заходів. Планування передбачає визначення об'єктів і сфер ризику, робочі місця з підвищеною небезпекою, виробничі процеси, обладнання, матеріали.

Складання конкретних заходів. Проведення навчання та інструктажів, організація профілактичних оглядів і медичних обстежень, впровадження технічних та організаційних заходів безпеки мають бути відображені в плані заходів з охорони праці.

Визначення відповідальних осіб. Керівники підрозділів і їх призначення, посадові інструкції тощо. Фахівці з охорони праці. Медичні працівники та інженери безпеки.

Встановлення термінів виконання: короткострокові заходи (до одного року); середньострокові (один-три роки); довгострокові (три-п'ять років).

Визначення ресурсів. Людські ресурси; фінансові витрати; технічні засоби та матеріали.

Затвердження плану. План підписує керівник підприємства. Видають розпорядчий документ або наказ про затвердження. Визначають механізми контролю за виконанням.

2.14.1.3 Супутні документи

Необхідно провести класифікацію документів:

- а) нормативно-правові акти;
- б) Закон України «Про охорону праці»;
- в) Кодекс законів про працю України;
- г) внутрішні положення та інструкції;
- д) Положення про охорону праці;
- е) Інструкції з техніки безпеки;
- ж) План-графік проведення навчань та інструктажів.

Також встановити порядок оформлення і перелік звітів і актів перевірок:

- а) журнали інструктажів;
- б) акти перевірок стану охорони праці;
- в) звіти про аварії та нещасні випадки;
- г) методичні матеріали і стандарти;

- д) ISO 45001:2018;
- е) галузеві стандарти безпеки;
- ж) методичні рекомендації державних органів.

Необхідно визначити основні форми документів. Плани і графіки – для планування роботи з охорони праці. Накази та розпорядження – для затвердження плану і призначення відповідальних. Журнали і протоколи – для фіксації проведених заходів. Акти і звіти – для документування порушень і оцінювання ефективності заходів. Методичні рекомендації та інструкції – для регламентування дій персоналу.

2.14.1.4 Порядок складання плану роботи з охорони праці

Цей вид робіт потребує визначення мети і завдань.

Основна мета: гарантування безпечних умов праці та мінімізація ризиків. *Завдання:* оцінювання стану безпеки, впровадження превентивних заходів, навчання персоналу.

Аналіз ризиків і попередніх результатів: аналіз аварій і нещасних випадків за минулі роки; вивчення результатів попередніх аудитів; виявлення проблемних зон і пріоритетних напрямів роботи.

Складання плану заходів містить чіткий перелік заходів, що передбачають технічні, організаційні та навчальні дії, а також встановлення термінів виконання та відповідальних осіб. До того ж потрібно визначити необхідні ресурси. Затвердження та доведення до підрозділів відбувається в декілька етапів: видача наказу керівництвом відносно реалізації плану; доведення плану до відповідальних осіб; роз'яснення по пунктах завдань і подальших методів контролю. Моніторинг і подальші корегувальні дії полягають у систематичному контролі виконання; корегуванні заходів у разі зміни умов або виявлення нових ризиків; підготовці проміжних і підсумкових звітів.

2.14.2 Форми організації самостійної роботи здобувачів

Опрацювання нормативних актів. Законодавство України у сфері охорони праці. Стандарти ISO 45001. Галузеві нормативи та правила безпеки.

Підготовка аналітичного реферату. Теми «Планування роботи з охорони праці на підприємстві», «Аналіз супутніх документів».

Розроблення власного плану. Здобувачі складають модель плану роботи з охорони праці для умов уявного підприємства; визначають заходи, терміни, відповідальних і ресурси.

Аналіз супутніх документів. Вивчення прикладів наказів, журналів, звітів. Оцінювання їх повноти і відповідності законодавству.

Підготовка презентації. Вона має містити структуру плану, основні супутні документи, приклади контролю за виконанням.

Написання есе. Тема «Значення планування та документування охорони праці для гарантування безпеки працівників».

Самоконтроль знань. Можна скласти декілька запитань на кшталт:

- 1) які етапи включає планування роботи з охорони праці?
- 2) які документи супроводжують план роботи?
- 3) хто відповідає за затвердження та виконання плану?
- 4) які методи контролю застосовують для перевірки виконання заходів?

2.15 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Основи діяльності представників профспілок з питань охорони праці»

Самостійна робота є невід'ємною складовою професійної підготовки представників профспілок у сфері промислової безпеки та охорони праці. Це світова практика. Така робота спрямована на формування компетенцій, які дають змогу профспілковим лідерам ефективно захищати трудові права

працівників, гарантувати безпечні умови праці та контролювати дотримання законодавства працедавцями. Форми організації самостійної роботи можна поділити на декілька категорій, що враховують як індивідуальні, так і колективні методи навчання і практичного застосування знань.

Форми організації самостійної роботи представників профспілок у сфері охорони праці є різноманітними та взаємодоповнюючими. Індивідуальні методи забезпечують глибоке засвоєння нормативної бази та аналітичних навичок, колективні форми сприяють розвитку комунікативних та організаційних здібностей, практично-орієнтовані методи допомагають застосовувати знання безпосередньо на виробництві, а електронні форми гарантують доступ до сучасних цифрових ресурсів і створюють можливості для дистанційного навчання.

Ефективна самостійна робота формуватиме у представників профспілок професійну компетентність. Вона даватиме змогу підтримувати стан готовності до будь-яких позаштатних чи надзвичайних ситуацій, активно впливати на покращення умов праці, що і складає основу діяльності представників профспілки.

2.15.1 Індивідуальні форми самостійної роботи

Індивідуальні форми передбачають самостійне опрацювання матеріалів, аналітичних документів і практичних кейсів. До них належать певні види самостійної роботи, які наведені далі по тексту.

2.15.1.1 Вивчення нормативно-правових актів

Представник профспілки повинен самостійно ознайомитися з основними законами та підзаконними актами, що регламентують сферу охорони праці. До них, зокрема, можна віднести:

а) Закони України «Про охорону праці», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»;

б) Кодекс законів про працю України (КЗпП);

в) нормативні акти та постанови Кабінету Міністрів України про безпечні умови праці;

г) галузеві стандарти та інструкції з охорони праці.

Самостійне вивчення перелічених документів дасть змогу представнику профспілки легко орієнтуватися в такій складній законодавчій базі; швидко знаходити необхідні положення для вирішення трудових суперечок чи конфліктних ситуацій; підвищувати власний рівень правової компетентності.

2.15.1.2 Аналіз практичних кейсів

Самостійна робота включає обов'язковий аналіз реальних ситуацій із практики охорони праці: розбір випадків виробничого травматизму; оцінювання дій адміністрації та контролюючих органів; формування пропозицій щодо усунення порушень.

Цей метод розвиватиме аналітичне мислення, здатність ухвалювати самостійні та відповідальні рішення щодо прогнозування наслідків, що особливо важливо для профспілкових представників.

2.15.1.3 Підготовка письмових матеріалів

Форми письмової роботи можуть включати реферати і доповіді з питань охорони праці; складання аналітичних записок для керівництва та членів профспілки; підготовку рекомендацій щодо поліпшення умов праці на конкретному підприємстві. Такий підхід допоможе систематизувати знання та сформулювати власну позицію як експерта в галузі охорони праці.

2.15.1.4 Вивчення спеціальної літератури

До самостійного вивчення доречно включити літературу професійного спрямування: наукові статті з охорони праці, методичні посібники для профспілкових працівників, практичні керівництва з аудиту безпеки на

виробництві. Самостійний аналіз літератури допоможе представнику профспілки набути глибокі знання та бути готовим до консультацій із працівниками.

2.15.2 Колективні форми самостійної роботи

Колективні форми передбачають взаємодію з колегами для обговорення поточних питань, обміну досвідом і практичних навичок.

2.15.2.1 Дискусійні групи

У межах дискусійних груп розглядають актуальні питання законодавства та безпеки праці, проблеми організації роботи на підприємстві, розробляють алгоритми реагування на надзвичайні ситуації. Дискусії допомагають удосконалювати комунікативні навички і водночас підвищувати здатність до аргументованого відстоювання позицій.

2.15.2.2 Кейс-метод у групі

Учасники аналізують конкретні виробничі ситуації, визначають потенційні ризики, оцінюють відповідність дій роботодавця чинному законодавству, пропонують механізми профілактики травматизму. Така колективна форма роботи сприятиме розвитку практичних компетенцій і вмінню спільно працювати в команді.

2.15.2.3 Семінари і тренінги

Профспілкові організації часто проводять семінари з питань охорони праці щодо організації перевірок на підприємствах, із навчання навичкам медіації та переговорів. Колективна форма дає змогу обмінюватися досвідом і підвищувати професійний рівень членів профспілки.

2.15.2.4 Мозкові штурми

Мозкові штурми використовують для генерації рішень щодо розв'язання складних проблем. Розроблення системи мотивації працівників

для дотримання правил безпеки, підготовка плану дій за аварійних ситуацій і пропозиції щодо модернізації обладнання є основними напрямками для роботи за цим видом самостійної роботи. Такий метод стимулює креативне мислення та спонукає до активної участі кожного члена групи.

2.15.3 Практично-орієнтовані форми

Практичні форми роботи передбачають безпосередню діяльність на робочих місцях та участь у заходах профспілкової організації.

2.15.3.1 Інспектування робочих місць

Представник профспілки повинен вміти самостійно оцінювати стан виробничого устаткування, перевіряти наявність засобів індивідуального захисту, фіксувати порушення у встановленому порядку та готувати пропозиції щодо їх усунення.

2.15.3.2 Організація інформаційних кампаній

Самостійна робота включає підготовку інформаційних матеріалів для працівників:

- а) плакати і буклети з правилами безпеки;
- б) презентації та лекції про профілактику травматизму;
- в) внутрішні інформаційні бюлетені профспілки.

Це сприяє підвищенню культури безпеки серед колективу.

2.15.3.3 Проведення навчальних заходів

Представники профспілок можуть організовувати навчання для працівників. Це можуть бути тренінги з надання першої допомоги, інструктажі з користування обладнанням, заняття з дотримання гігієни та санітарних норм. Це дасть змогу сформуванню активну позицію працівників у питаннях безпеки.

2.15.4 Електронні та дистанційні форми самостійної роботи

У сучасних умовах великого значення набувають цифрові методи організації самостійної роботи.

2.15.4.1 Онлайн-курси та вебінари

Багато профспілкових організацій і навчальних платформ пропонують курси:

- а) з охорони праці та техніки безпеки;
- б) законодавства про працю;
- в) психології праці та медіації.

Онлайн-навчання дає змогу поєднувати роботу і підвищувати кваліфікацію.

2.15.4.2 Електронні бібліотеки та бази даних

Використання електронних ресурсів дасть змогу швидко знаходити нормативні документи, оперативно аналізувати статистику виробничого травматизму та готувати аналітичні матеріали для профспілкових комітетів.

2.15.4.3 Форумні та групові обговорення

Інтернет-форуми та закриті групи створюють умови для обговорення проблем охорони праці, обміну досвідом, отримання консультацій від більш досвідчених колег. Ці форми самостійної роботи підвищуватимуть рівень професійної компетентності та сприятимуть створенню спільноти практиків.

2.16 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Кількісні показники для оцінки рівня роботи щодо забезпечення безпеки праці у виробничих підрозділах та на робочих місцях. Рівень охорони праці»

Організація самостійної роботи у сфері охорони праці є основним елементом професійної підготовки не тільки представників профспілок, а і

керівників виробничих підрозділів і служб з охорони праці. Мета такої роботи – забезпечення глибокого розуміння кількісних показників для оцінювання рівня безпеки праці, розвитку аналітичних і практичних навичок, а також підвищення здатності ухвалювати ефективні управлінські рішення для поліпшення умов праці. Самостійна робота може бути організована за різними формами, що передбачають як індивідуальне, так і колективне опрацювання матеріалів, аналіз практичних ситуацій, застосування цифрових технологій і формування рекомендацій щодо підвищення рівня охорони праці.

Форми організації самостійної роботи у сфері оцінювання безпеки праці включають індивідуальні, колективні, практично-орієнтовані та цифрові методи. Використання кількісних показників допоможе об'єктивно оцінювати рівень охорони праці, аналізувати ефективність заходів і прогнозувати ризики. Самостійна робота формуватиме у представників профспілок і служб охорони праці аналітичні навички, підвищуватиме компетентність у плануванні заходів безпеки, дасть змогу своєчасно реагувати на порушення і створить умови для безпечної та ефективної діяльності виробничих підрозділів.

2.16.1 Індивідуальні форми самостійної роботи

Індивідуальні форми передбачають самостійне опрацювання теоретичних матеріалів, нормативно-правової бази, а також кількісних показників охорони праці.

2.16.1.1 Вивчення нормативно-правових актів і стандартів

Фахівець із безпеки та охорони праці повинен самостійно опрацьовувати основні законодавчі документи:

- 1) Закони України «Про охорону праці», «Про професійні спілки», «Про працю»;
- 2) Кодекс законів про працю України (КЗпП);

- 3) нормативні документи Державної служби України з питань праці;
- 4) державні стандарти (ДСТУ) і галузеві стандарти щодо безпеки праці;
- 5) внутрішні інструкції підприємства з охорони праці та протоколи попередніх перевірок.

Метою такою діяльності є формування розуміння базових принципів оцінювання рівня безпеки на робочих місцях та у виробничих підрозділах.

2.16.1.2 Аналіз кількісних показників охорони праці

Основною складовою самостійної роботи є вивчення і застосування кількісних показників:

- а) кількість нещасних випадків на 100 працівників за рік;
- б) частота випадків із відсутністю або втратами робочого часу;
- в) порівняння статистичних даних із попередніми періодами;
- г) індекс частоти (Frequency Rate, FR) – кількість нещасних випадків на 1 мільйон відпрацьованих годин;
- д) індекс тяжкості (Severity Rate, SR) – сумарна кількість днів тимчасової непрацездатності на один нещасний випадок;
- е) проведені перевірки робочих місць (кількість перевірених робочих місць / загальна кількість) $\times 100$ %;
- ж) рівень забезпечення ЗІЗ (засобами індивідуального захисту) – частка працівників, які забезпечені та користуються засобами захисту.

Самостійне опрацювання перелічених показників допоможе оцінювати ефективність заходів з охорони праці та визначати пріоритетні напрями для вдосконалення.

2.16.1.3 Підготовка аналітичних записок і звітів

Майбутній фахівець із безпеки та охорони праці може тренуватися готувати аналітичні записки за результатами перевірок, розраховувати

кількісні показники безпеки праці для керівництва, складати рекомендації щодо поліпшення умов праці на підставі аналізу статистики.

Цей метод розвиває аналітичні та комунікативні навички, формує здатність ухвалювати рішення на основі кількісних даних.

2.16.1.4 Самостійне вивчення статистичних матеріалів

Індивідуальна робота передбачає аналіз статистики травматизму, аварійності та професійних захворювань. Це потребуватиме вивчення звітів Державної служби України з питань праці. Далі необхідно порівняти показники за підрозділами і робочими місцями. Аналіз динаміки за попередні роки допоможе виявити тенденції та зони підвищеного ризику. Усе це дасть змогу сформуванню об'єктивну оцінку рівня охорони праці на підприємстві та в конкретних виробничих підрозділах.

2.16.2 Колективні форми самостійної роботи

Колективні форми включають взаємодію з колегами та спільне опрацювання інформації, що сприятиме підвищенню ефективності оцінювання безпеки праці та вмінню згуртовано працювати в команді.

2.16.2.1 Дискусійні групи та круглі столи в роботі фахівців із безпеки та охорони праці

Під час такої форми організації самостійної роботи аналізують результати перевірок і рівень травматизму в різних підрозділах, а також відповідність робочих місць нормативним вимогам. Також необхідно розглянути заходи для зниження ризиків. У такий спосіб виявляють проблемні зони та виробляють колективні рішення задля їх усунення.

2.16.2.2 Практичні кейси

Колективна робота над конкретними ситуаціями передбачає деталізований аналіз виробничих інцидентів, обчислення індексів тяжкості

та частоти випадків, визначення заходів із профілактики травматизму. Такий підхід дасть змогу навчитись оперативно реагувати на небезпечні ситуації та ухвалювати виважені рішення на основі кількісних даних.

2.16.2.3 Семінари і тренінги

Семінари допомагають вивчати методи оцінювання рівня охорони праці; застосовувати сучасні підходи щодо розрахунку показників безпеки; формувати практичні навички у використанні електронних баз даних і програм для обробки статистики.

2.16.3 Практично-орієнтовані форми

Така форма роботи спрямована на безпосереднє застосування знань на робочих місцях та у виробничих підрозділах.

2.16.3.1 Інспектування і аудит робочих місць

Фахівець із безпеки та охорони праці може оцінювати відповідність робочих місць нормам охорони праці, перевіряти наявність і використання ЗІЗ. При цьому він має право на фіксацію порушень і підготовку пропозицій щодо усунення недоліків. Кількісні показники під час інспекції включають такі дані:

- а) відсоток робочих місць, що відповідають стандартам;
- б) відсоток працівників, забезпечених ЗІЗ;
- в) кількість виявлених порушень на 100 робочих місць.

2.16.3.2 Моніторинг рівня травматизму

Самостійна робота передбачає ведення статистики та щомісячне порівняння даних. Визначена статистика включає розрахунок частоти і тяжкості випадків, оцінювання ефективності попередніх заходів, формування рекомендацій для адміністрації підприємства.

2.16.3.3 Проведення навчальних заходів із безпеки та охорони праці

Навчання працівників включає інструктажі з безпечного виконання робіт; практичні заняття з використання ЗІЗ; тренінги щодо поведінки в надзвичайних ситуаціях. У такий спосіб можна підвищити рівень охорони праці на практиці та зменшити кількість травм.

2.16.4 Електронні та дистанційні форми

У сучасних умовах цифрові технології є ефективним інструментом самостійної роботи. Особливо це стосується питань промислової безпеки та охорони праці.

2.16.4.1 Використання електронних баз даних

Введення та обробка даних про травматизм, автоматичне розрахування індексів частоти і тяжкості, формування графіків і звітів для керівництва – такі можливості надають електронні бази даних для представників працівників із питань охорони праці.

2.16.4.2 Онлайн-курси і вебінари

- 1 Курси з охорони праці та безпеки виробництва.
- 2 Вивчення сучасних методів оцінювання ризиків.
- 3 Застосування цифрових інструментів для моніторингу безпеки.

2.16.4.3 Віртуальні симуляції і тренажери

- 1 Моделювання аварійних ситуацій.
- 2 Відпрацювання дій у разі травм і небезпечних подій.
- 3 Підготовка персоналу до реальних виробничих умов.

2.17 Схеми організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Питання представництва інтересів найманих працівників та наука трудового права»

Самостійна робота є важливим компонентом підготовки фахівців, оскільки дасть змогу не лише здобути теоретичні знання, а і сформувати практичні навички у сфері захисту прав найманих працівників. Основними завданнями самостійної роботи з цієї теми є:

- а) оволодіння знаннями з основ трудового права;
- б) вивчення механізмів представництва інтересів працівників;
- в) розвиток аналітичних і практичних навичок у застосуванні законодавства;
- г) формування здатності ухвалювати рішення в конфліктних і правових ситуаціях на підприємстві.

Запропоновані форми організації самостійної роботи можна поділити на індивідуальні, колективні, практично-орієнтовані та дистанційні (цифрові). Форми організації самостійної роботи у сфері представництва інтересів працівників і науки трудового права є різноманітними та взаємодоповнюючими. Індивідуальні – опрацювання законодавства, літератури, аналіз кейсів і підготовка аналітичних записок. Колективні – дискусії, семінари, кейс-метод і тренінги. Практично-орієнтовані – інспектування, консультації, участь у трудових переговорах. Дистанційні та цифрові – онлайн-курси, вебінари, електронні бібліотеки та симуляції.

Використання цих форм забезпечить систематичне оволодіння знаннями з трудового права, розвиток навичок представництва інтересів працівників, аналітичного мислення та практичної компетентності. Самостійна робота із заданої теми дасть змогу не тільки підвищити рівень професійної підготовки, а й особисто активно впливати на поліпшення умов праці, ефективно захищати права найманих працівників у сучасних умовах.

2.17.1 Індивідуальні форми самостійної роботи

Індивідуальні форми передбачають самостійне опрацювання законодавства, нормативних актів і спеціальної літератури з трудового права та профспілкової діяльності.

2.17.1.1 Вивчення законодавчих і нормативних актів

Представник працівників або здобувач, який вивчає трудове право, повинен опрацювати основні документи з наведеного переліку: Закони України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про працю», «Про колективні договори і угоди»; Кодекс законів про працю України (КЗпП) – основний нормативний акт, що регулює трудові відносини; нормативні документи Державної служби України з питань праці та інші підзаконні акти; внутрішні нормативні документи підприємств: правила внутрішнього трудового розпорядку, колективні договори, положення про дисципліну праці.

Самостійне вивчення перелічених актів допоможе орієнтуватися у правовому полі, сформулювати компетентність для захисту прав працівників, підвищити власну юридичну грамотність.

2.17.1.2 Аналіз судової практики і кейсів

Для поглиблення знань можна самостійно аналізувати реальні випадки захисту трудових прав, а саме трудові спори між працівниками та роботодавцями; порушення умов колективних договорів; дисциплінарні стягнення, звільнення, конфлікти і трудові суперечки на робочому місці.

Аналіз кейсів розвиватиме аналітичне мислення, здатність до прогнозування та оцінювання ризиків з ухваленням рішень.

2.17.1.3 Підготовка письмових матеріалів

До індивідуальної роботи належить складання аналітичних записок про порушення трудових прав і викладення пропозицій щодо колективного

договору, а також складання рекомендацій для адміністрації підприємства або профспілкового комітету. Така робота допоможе структурувати набуті знання, навчитися логічно викладати аргументи і формувати власну обґрунтовану позицію.

2.17.1.4 Вивчення спеціальної літератури

Серед індивідуальних форм – опрацювання наукових праць, методичних посібників і навчальних матеріалів (монографії, статті з трудового права; методичні матеріали для профспілкових працівників; посібники з колективного договору та механізмів представництва інтересів працівників). Огляд наведеної літератури дасть змогу опанувати базові теоретичні знання, зрозуміти сучасні тенденції у сфері трудового права.

2.17.2 Колективні форми самостійної роботи

Колективні форми передбачають взаємодію з колегами для обговорення проблем і вироблення спільних рішень у сфері захисту прав працівників.

2.17.2.1 Дискусійні групи

У групах доцільно буде провести обговорення актуальних проблем трудового права, питань щодо порушення прав працівників на підприємстві, практичні способи захисту прав та інтересів працівників. Дискусії допоможуть виробити комунікативні навички, аргументовану позицію та здатність відстоювати права працівників у колективі та перед працедавцем.

2.17.2.2 Кейс-метод у групі

Учасники аналізують конкретні трудові конфлікти і суперечки. Наприклад, можна оцінювати правомірність дій роботодавця або визначити законні методи захисту працівників у тому чи іншому конкретному випадку. У такий спосіб формують колективні рішення та рекомендації. Цей метод

сприятиме практичному закріпленню знань і розвитку навичок командної роботи.

2.17.2.3 Семінари і тренінги

Семінари проводять для поглиблення теоретичних знань і набуття практичних навичок для роботи з колективним договором. Також сюди можна віднести практичні заняття з ведення трудових переговорів і тренінги із захисту прав працівників у конфліктних ситуаціях і трудових суперечках. Колективні форми дають змогу обмінюватися досвідом, порівнювати підходи з власними, виробляти згуртовані оптимальні рішення для представництва інтересів працівників.

2.17.3 Практично-орієнтовані форми самостійної роботи

Практичні форми передбачають безпосередню діяльність у підприємствах або організаціях, де відбувається представництво інтересів працівників.

2.17.3.1 Інспектування трудових умов

Здобувачі освіти (майбутні представники профспілок) можуть навчатися здійснювати перевірку дотримання трудового законодавства, встановлювати контроль за виконанням колективних договорів, проводити фіксацію порушень і готувати пропозиції щодо їх усунення. Це допоможе оцінити рівень дотримання прав працівників на підприємстві, виявляти прогалини у системі управління трудовими відносинами.

2.17.3.2 Проведення консультацій

Самостійна робота включає індивідуальні консультації працівників; роз'яснення їхніх прав і обов'язків; допомогу у складанні заяв, скарг або звернень до керівництва. Такий підхід поступово формуватиме практичні навички представництва та навчатиме грамотній взаємодії з працівниками.

2.17.3.3 Участь у колективних переговорах

Практична робота обов'язково має включати такі питання: підготовку аргументів для переговорів із адміністрацією; контроль за дотриманням умов колективного договору; участь у вирішенні трудових суперечок. Це дасть змогу сформувати реальний досвід у представництві інтересів працівників та управлінні трудовими конфліктами під час опанування освітньої компоненти.

2.17.4 Електронні та дистанційні форми

Сучасні технології допомагають організувати самостійну роботу в дистанційному режимі. Рекомендованою тематикою для онлайн-курсів і вебінарів є:

- а) курси з трудового права;
- б) вебінари з колективних переговорів і медіації;
- в) дистанційне навчання правових аспектів захисту працівників.

Доречним є використання електронних бібліотек і безкоштовних правових баз. Це надасть доступ до законодавства України та коментарів експертів. Можна буде проаналізувати судову практику. Такий вид робіт полегшить складання аналітичних звітів і рекомендацій.

Віртуальні симуляції з різної тематики (моделювання трудових конфліктів, відпрацювання навичок ведення переговорів) – це водночас тренування представництва інтересів працівників у змодельованих ситуаціях. Такі форми допоможуть поєднати навчання та практичну підготовку у зручному форматі, підвищуючи ефективність самостійної роботи.

2.18 Схема організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти для опрацювання теми «Перелік основних нормативних актів, норми

яких повинні бути враховані при укладанні колективного договору в частині забезпечення охорони праці»

Самостійна робота є невід’ємною складовою підготовки фахівців з охорони праці, представників профспілок, юристів і керівників підприємств. Мета такої роботи полягає у формуванні навичок системного підходу щодо укладання колективного договору з урахуванням норм охорони праці, гарантування дотримання законодавства, а також задля розвитку аналітичних і практичних компетенцій. Для підготовки колективного договору важливим є урахування численних нормативних актів, що регулюють трудові права, безпеку праці, умови охорони здоров’я та соціальні гарантії працівників. Самостійна робота дасть змогу детально опрацювати кожний із цих актів, оцінити їх практичне застосування та інтегрувати в положення колективного договору підприємства, організації чи установи.

Самостійна робота з укладання колективного договору з урахуванням норм охорони праці включає індивідуальні, колективні, практично-орієнтовані та дистанційні форми. Індивідуальні форми – вивчення законодавства, підзаконних актів, аналіз нормативних вимог, підготовка аналітичних матеріалів. Колективні форми – дискусії, кейси, семінари, обмін досвідом і вироблення спільних рішень. Практичні форми – аудит робочих місць, участь у переговорах, підготовка інформаційних матеріалів для працівників. Дистанційні форми – використання ресурсів електронних бібліотек, онлайн-курси з конкретної тематики, спеціальні тренажери та вебінари.

Використання перелічених форм забезпечить системний підхід щодо підготовки та укладання колективного договору, гарантуватиме дотримання законодавства, сприятиме підвищенню рівня безпеки та здоров’я працівників, сформує компетентність представників профспілок, представників працівників з охорони праці та служб охорони праці.

2.18.1 Індивідуальні форми самостійної роботи

Індивідуальні форми передбачають самостійне опрацювання нормативно-правових актів, аналіз їхніх положень, складання аналітичних матеріалів і практичних рекомендацій.

2.18.1.1 Вивчення основних законодавчих актів

Самостійне вивчення законів є базовою формою роботи. Основні акти, які потрібно враховувати для укладання колективного договору стосовно охорони праці, включають:

1) Закон України «Про охорону праці» – визначає основні принципи гарантування безпечних умов праці, права та обов'язки роботодавців і працівників, вимоги щодо організації служб охорони праці;

2) Кодекс законів про працю України (КЗпП) – містить норми про трудові договори, колективні договори, права та обов'язки працівників і роботодавців, дисциплінарні заходи, відпустки, режим праці;

3) Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» – регламентує права профспілок на участь у контролі за дотриманням норм охорони праці та участь у колективних переговорах;

4) Закон України «Про колективні договори і угоди» – містить положення щодо змісту, порядку укладання, виконання та контролю за виконанням колективного договору, включаючи розділи про охорону праці;

5) Постанови Кабінету Міністрів України та нормативні акти Мінекономіки і Держпраці – встановлюють детальні вимоги щодо організації охорони праці, інструкції з безпеки, порядок проведення навчання та інструктажів.

Самостійне опрацювання перелічених документів допоможе систематизувати знання, зрозуміти правові межі та визначити обов'язкові положення колективного договору.

2.18.1.2 Аналіз підзаконних актів і галузевих стандартів

Окрім перелічених законів, також обов'язково враховують:

- 1) Державні стандарти (ДСТУ) і галузеві нормативи щодо безпечного виконання робіт;
- 2) Накази та інструкції підприємства про охорону праці, протипожежну безпеку, електробезпеку, механічну безпеку;
- 3) Методичні рекомендації Державної служби України з питань праці;
- 4) Норми міжнародних стандартів ISO та OHSAS (за необхідності), що застосовують для оцінювання ризиків і безпеки виробництва.

Вивчення підзаконних актів дасть змогу деталізувати положення колективного договору, визначити конкретні механізми контролю та відповідальних осіб.

2.18.1.3 Підготовка аналітичних матеріалів

Здобувач (як майбутній представник профспілки або фахівець з охорони праці) може підготувати аналітичні записки щодо застосування норм законодавства на підприємстві; зробити порівняльний аналіз положень колективного договору із законодавством; викласти пропозиції для керівництва або профспілкового комітету щодо вдосконалення колективного договору. Це допоможе навчитися формулювати аргументовані пропозиції та впроваджувати практичні зміни вже у виробничій практиці.

2.18.2 Колективні форми самостійної роботи

Колективні форми сприятимуть обміну досвідом і виробленню спільних рішень у сфері укладання колективного договору.

2.18.2.1 Дискусійні групи

Дискусії в малих групах дають змогу, обговорюючи конкретне застосування законодавчих норм на підприємстві, водночас визначати пріоритетні розділи колективного договору з питань охорони праці. Це сприятиме виробленню стратегії контролю та моніторингу за виконанням положень.

2.18.2.2. Кейс-метод

Учасники аналізують конкретні ситуації. Розв'язання кейсу можна проводити, наприклад, стосовно уявного нещасного випадку на виробництві, порушення режиму праці, недостатнього забезпечення засобами індивідуального захисту працівників. Кейс-метод допоможе навчитись інтегрувати законодавчі норми у практичні механізми колективного договору.

2.18.2.3 Семінари і тренінги

Аналіз реальних колективних договорів і їхня відповідність законодавству, розроблення типових формулювань для розділів про охорону праці, практичні заняття з ведення переговорів і складання положень колективного договору – усе це напрями для проведення семінарів. Колективні форми дають змогу обмінюватися досвідом і виробляти ефективні рішення для всіх працівників підприємства.

2.18.3 Практично-орієнтовані форми

Практичні форми передбачають безпосереднє застосування знань на підприємстві.

2.18.3.1 Інспектування і аудит умов праці

Відбуватиметься перевірка відповідності робочих місць законодавству і стандартам. Є можливість фіксувати недоліки у сфері

охорони праці. Відбуватиметься поступове формування рекомендацій для внесення змін у колективний договір.

2.18.3.2 Участь у колективних переговорах

Підготовка положень про режим праці, навчання, компенсації за шкідливі умови, контроль дотримання норм охорони праці, обґрунтоване представлення інтересів працівників під час переговорів – складові такої форми самостійної роботи із заданої теми.

2.18.3.3 Підготовка інформаційних матеріалів

Самі матеріали можуть містити роз'яснення нових норм колективного договору. Можна створювати довідники та буклети для працівників. Інструкції з виконання вимог безпеки та профілактики травматизму можна оформити у привабливому вигляді. Практичні форми забезпечуватимуть інтеграцію знань у реальні виробничі процеси та підвищуватимуть рівень безпеки на підприємстві.

2.18.4 Електронні та дистанційні форми

Сучасні технології значно підвищують ефективність самостійної роботи і водночас її пришвидшують. Електронні бібліотеки та правові бази – це доступ до законодавства, нормативних актів і методичних рекомендацій; створення умов для самостійного аналізу судової практики з потрібних питань; спрощення підготовка аналітичних звітів і проєктів колективного договору.

Онлайн-курси та вебінари з різних тем підвищують загальну культуру безпеки. Рекомендовані теми для такої форми самостійної роботи – це курси з охорони праці та прав працівників; тренінги з укладання колективного договору; вебінари про механізми контролю за виконанням норм договору.

Віртуальні тренажери можуть бути створені задля моделювання переговорів із керівництвом підприємства чи адміністрацією;

відпрацювання складання розділів колективного договору; оцінювання ризиків і внесення змін у договори у змодельованих ситуаціях. Перелічені форми самостійної роботи форми дають змогу поєднувати теорію та практику, підвищуючи компетентність у сфері охорони праці та правового регулювання трудових відносин.

3 ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ КУРСУ

3.1 Виконання курсової роботи здобувачами денної форми здобуття освіти

Робочою програмою освітньої компоненти «Організація наглядової діяльності в галузі охорони праці» у шостому семестрі передбачено виконання курсової роботи здобувачами денної форми здобуття вищої освіти (ДФЗО) із теми «Розроблення та реалізація внутрішнього аудиту з охорони праці в структурному підрозділі».

Вимоги щодо оформлення курсової роботи наведені відповідно до чинних вимог нормоконтролю в університеті.

Обсяг пояснювальної записки не має перевищувати 30 сторінок формату А4; графічні матеріали можуть бути виконані на аркушах формату А4-А1.

Обов'язковими розділами курсової роботи мають бути такі:

1 Вступна частина. Нормативні посилання. Внутрішній аудит з охорони праці є важливим інструментом управління безпекою праці в організації, яка використовує найману працю. Його основна мета – систематична перевірка відповідності діяльності структурного підрозділу (або всього підприємства) вимогам законодавства, нормативно-правових актів і внутрішніх документів підприємства.

Вступна частина аудиту включає формулювання аудиторського завдання:

а) мета аудиту (контроль стану охорони праці, попередження травматизму);

б) визначення об'єкта аудиту (конкретний підрозділ);

в) встановлення обсягу та критеріїв оцінювання;

г) формування складу аудиторської групи.

Нормативною базою для проведення аудиту є:

- ✓ Закон України «Про охорону праці»;
- ✓ Кодекс законів про працю України;
- ✓ державні стандарти систем управління;
- ✓ галузеві правила та інструкції;
- ✓ внутрішні положення підприємства.

Посилання на ці документи забезпечуватимуть обґрунтованість перевірки та дадуть змогу чітко визначити критерії відповідності.

2 Розроблення плану-графіка внутрішнього аудиту підрозділу.

План-графік є головним документом, який регламентує проведення аудиту в часі. Він має забезпечувати системність і послідовність перевірок.

Основними елементами плану-графіка є:

а) перелік підрозділів, що підлягають аудиту;

б) терміни проведення аудиту;

в) відповідальні особи (аудитори);

г) об'єкти перевірки;

д) періодичність (наприклад раз на квартал або рік).

План-графік в обов'язковому порядку має враховувати рівень ризику в підрозділі; результати попередніх перевірок; виробничі особливості.

Затверджує план-графік керівник підприємства або служба охорони праці. Гнучкість плану допускають, але всі зміни мають бути документально оформлені.

3 Розроблення контрольного листа аудиту. Контрольний лист (чек-лист) – це інструмент аудитора, який містить перелік конкретних питань для перевірки.

Його структура включає:

- а) розділи (наприклад інструктажі, засоби індивідуального захисту, стан обладнання);
- б) питання (відповідає/не відповідає);
- в) посилання на нормативні вимоги;
- г) примітки.

Прикладом запитань, що містяться у чек-листі, можуть бути такі:

- 1) чи проводять первинний інструктаж з охорони праці на вашому підприємстві?
- 2) чи забезпечені працівники підприємства засобами індивідуального захисту?
- 3) чи ведуть журнал реєстрації інструктажів в організації?

Контрольний лист має бути чітким і зрозумілим, адаптованим до специфіки підрозділу та актуальним (з урахуванням чинного законодавства).

4 Розроблення опитувального листа аудиту. Опитувальний лист призначений для збору інформації безпосередньо від працівників. Він допомагає оцінити фактичний стан охорони праці та рівень обізнаності персоналу.

Перелік запитань, які для цього використовують:

- 1) чи знаєте ви власні обов'язки з охорони праці?
- 2) чи проходили ви коли-небудь інструктаж?
- 3) чи забезпечені ви засобами захисту?
- 4) чи виникали небезпечні ситуації у вашому структурному підрозділі?

Форми відповідей можуть бути оформлені із застосуванням градації:

- ✓ закриті (так/ні);
- ✓ шкальні (наприклад від 1 до 5);
- ✓ відкриті (для коментарів).

Вимоги щодо проведення опитування також необхідно прописувати. Опитування трудових контингентів потрібно проводити з урахуванням таких вимог чинного законодавства:

- а) конфіденційно;
- б) без тиску на працівників;
- в) з урахуванням етичних норм.

Це дасть змогу отримати більш об'єктивну інформацію про реальний стан безпеки та охорони праці на підприємстві.

5 Оформлення протоколу невідповідності для всіх виявлених випадків недотримання вимог з охорони праці. Усі виявлені порушення оформлюють як протоколи невідповідності. Це офіційні документи, що фіксують факти недотримання вимог. Протокол обов'язково має містити такі реквізити та формальні ознаки:

- а) номер і дату;
- б) опис порушення;
- в) посилання на нормативний документ;
- г) місце виявлення;
- д) відповідальну особу;
- е) термін усунення;
- ж) рекомендації щодо усунення.

Види встановлених невідповідностей подають у такому вигляді:

- ✓ критичні (загрожують життю);
- ✓ значні;
- ✓ незначні.

Протокол підписує аудитор і представник структурного підрозділу. Надалі контролюють виконання корегувальних заходів.

6 Складання звіту про аудит. Звіт є підсумковим документом аудиту. Він узагальнює всі результати перевірки.

Структура звіту:

- 1) загальна інформація (дата, підрозділ, ПІБ аудиторів);
- 2) мета і обсяг аудиту;
- 3) методика проведення;
- 4) основні результати;
- 5) перелік невідповідностей;
- 6) висновки (підсумки);
- 7) рекомендації.

Звіт має містити об'єктивну оцінку стану охорони праці у структурному підрозділі, аналіз встановлених причин порушень (за наявності), пропозиції щодо удосконалення. Після складання звіт надають керівництву. На його основі розробляють корегувальні заходи; визначають терміни їх виконання; призначають відповідальних осіб. Окремим наказом призначають особу, відповідальну за нагляд (контроль) за корегувальними заходами.

7 Підсумки (рекомендації). Внутрішній аудит з охорони праці є невід'ємною складовою системи управління безпекою на підприємстві. Його ефективність залежить від правильного планування, чітких інструментів перевірки та об'єктивного аналізу результатів.

Систематичне проведення аудиту дає змогу знизити рівень виробничого травматизму, підвищити культуру безпеки, забезпечити відповідність діяльності підприємства чинному законодавству та покращити умови праці.

Варіанти для виконання курсової роботи для здобувачів ДФЗО наведені в додатку А, таблиця А.1.

3.2 Виконання контрольної роботи здобувачами заочної форми здобуття освіти

3.2.1 Контрольна робота для здобувачів заочної форми здобуття освіти (п'ятий семестр)

Робочою програмою освітньої компоненти «Організація наглядової діяльності в галузі охорони праці» у п'ятому семестрі передбачено виконання контрольної роботи здобувачами заочної форми здобуття освіти (ЗФЗО) із теми «Державний нагляд, регулювання та цифровізація: сучасні підходи щодо безпеки і ліцензування».

Вимоги щодо оформлення контрольної роботи наведені відповідно до чинних вимог нормоконтролю в університеті. Мова – державна; стиль – науковий; формат сторінок – А4; шрифт і розмір – Times New Roman, 14; міжрядковий інтервал – полуторний.

Обов'язковими розділами контрольної роботи мають бути:

1 Характеристика основних принципів держнагляду (контролю) за схемою.

2 Визначення інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю).

3 Короткий зміст у вигляді схеми про відомості, який має містити інтегрована автоматизована система держконтролю.

4 Визначення та оцінювання альтернативних способів досягнення цілей стосовно гармонізації українського законодавства у сфері ядерної безпеки із європейським (дивитися проєкт Закону України «Про радіаційний захист»). Необхідно провести порівняльний аналіз щодо впливу на сферу інтересів основних груп, на які проблема гармонізації законодавства України в питаннях співробітництва України та ЄС у сфері ядерної безпеки має вплив.

5 Цифровізація дозволів для бізнесу. Платформа «єДозвіл». Послуги для отримання ліцензій і декларації у сфері охорони праці, подання дозвільних документів онлайн.

б Державна регуляторна служба. Як здійснюють нагляд і контроль у сфері ліцензування.

Для виконання контрольної роботи здобувачами ЗФЗО у п'ятому семестрі не передбачені варіанти для виконання завдань.

3.2.2 Контрольна робота для здобувачів заочної форми здобуття освіти (шостий семестр)

Робочою програмою освітньої компоненти «Організація наглядової діяльності в галузі охорони праці» у шостому семестрі передбачено виконання контрольної роботи здобувачами ЗФЗО із теми «Організація внутрішнього аудиту з охорони праці: планування, контроль і документування невідповідностей».

Вимоги щодо оформлення контрольної роботи наведені відповідно до чинних вимог нормоконтролю в університеті. Мова – державна; стиль – науковий; формат сторінок – А4; шрифт і розмір – Times New Roman, 14; міжрядковий інтервал – полуторний.

Обов'язковими розділами контрольної роботи мають бути:

1 Складений план аудиту підрозділу (підприємства):

- вступна частина: може містити визначення, нормативні посилання, обґрунтування за потреби (до 30 % загального обсягу);

- основна частина: теоретичні відомості стосовно розроблення плану-графіка внутрішнього аудиту підрозділу, розроблення контрольного листа аудиту, розроблення опитувального листа аудиту (до 40 % загального обсягу);

- графічна частина: а) обов'язкове оформлення протоколу невідповідності для всіх виявлених випадків недотримання вимог з охорони праці; б) обов'язково складений звіт про аудит (до 30 % загального обсягу).

Вихідні дані для виконання контрольної роботи шостого семестру для здобувачів ЗФЗО наведені в додатку А, таблиця А.2.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1 Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України № 877-V, ред. 2026 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>

2 Про затвердження Показчика нормативно-правових актів з охорони праці: Наказ Держпраці № v0074880-24, 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0074880-24#Text>.

3 Кодекс законів про працю України: № 322-08, ред. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

4 Про систему громадського здоров'я: Закон України ; 2573-IX, ред. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>.

5 Деякі питання забезпечення функціонування та ведення Державного електронного реєстру об'єктів підвищеної небезпеки: Постанова КМУ № 690-2023, ред. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/690-2023-%D0%BF#Text>.

6 Про критичну інфраструктуру: Закон України № 1882-IX, ред. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>.

7 Про прийняття та скасування національних стандартів: Наказ ДП «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» № v0476774-20, 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0476774-20#Text>.

8 Про охорону праці: Закон України № 2694-XII, ред. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.

9 Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України № 124-VIII, ред. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text>.

10 ДСТУ ISO 45001:2019. Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Вимоги та настанови щодо застосування (ISO 45001:2018,

IDT), ред. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0023519-21#Text>.

11 Про затвердження Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки: Постанова КМУ № 1107-2011-п, ред. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1107-2011-%D0%BF#Text>.

12 Кодекс цивільного захисту України: № 5403-VI, ред. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>.

13 Про особливості здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності щодо фізичних осіб - підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності: Закон України № 4448-VI, дію відновлено, ред. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4448-17#Text>.

14 Про затвердження Порядку подання і реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки: Постанова КМУ № 440-2013-п, ред. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2013-%D0%BF#Text>.

15 Про затвердження переліку будівельних робіт, які не потребують документів, що дають право на їх виконання, та після закінчення яких об'єкт не підлягає прийняттю в експлуатацію: Постанова КМУ № 406-2017-п, ред. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/406-2017-%D0%BF#Text>.

16 Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні: Наказ МВС України № 1417z0252-15, ред. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#Text>.

17 Про затвердження уніфікованої форми акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог

законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, та інших форм розпорядчих документів: Наказ МВС України № z0073-19, ред. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0073-19#Text>.

18 Про затвердження Правил техногенної безпеки: Наказ МВС України № z1346-18, 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1346-18#Text>.

19 Деякі питання ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки: Постанова КМУ № 1030, 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1030-2022-%D0%BF#Text>.

20 Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: № 722/2019, 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

21 Про національну безпеку України: Закон України № 2469-VIII, ред. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

22 Про організацію та проведення обов'язкових медичних оглядів працівників певних категорій: Наказ МОЗ № z1551-25, 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1551-25#Text>.

23 Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України № 2245-III, ред. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>.

24 Про радіаційний захист: Закон України № ред. 2024 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TM005684>.

25 ДСТУ ISO/IEC TS 17021-10:2021 (ISO/IEC TS 17021-10:2018, IDT). Оцінювання відповідності. Вимоги до органів, що здійснюють аудит та сертифікацію систем управління. Частина 10. Вимоги до компетентності персоналу, який здійснює аудит і сертифікацію систем управління охороною здоров'я і безпекою праці. URL: https://naau.org.ua/userfiles/files/documents/ZD-08_10_38_ISO_IEC-17021-2.pdf.

26 ДСТУ ISO 19011:2019. Настанови щодо проведення аудитів систем управління (ISO 19011:2018, IDT). URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_iso_19011_2019.pdf.

27 ДСТУ ISO/TS 22003:2019. Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до органів, що забезпечують аудит і сертифікацію систем управління безпечністю харчових продуктів (ISO/TS 22003:2013, IDT). URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_iso_22000_2019.pdf.

28 IAF MD 1:2018. Обов'язковий документ IAF щодо аудиту та сертифікації системи менеджменту багатооб'єктної організації. URL: https://iaf.nu/iaf_system/uploads/documents/MD1Issue2Jan2018Pub29012018.pdf.

29 IAF MD 5:2019. Обов'язковий документ IAF визначення часу аудиту систем менеджменту якості, навколишнього середовища, а також охорони здоров'я та безпеки праці, ред. 2023 р. URL: http://certsystems.kiev.ua/wp-content/uploads/2025/03/Certification_procedure_MS_P_3.6.1_14_01_Rev11-Change1.pdf.

30 IAF MD 22:2019. Обов'язковий документ IAF Застосування стандарту ISO/IEC 17021-1 для сертифікації систем менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці. URL: https://iaf.nu/iaf_system/uploads/documents/IAF_MD22_Issue_2_07052019.pdf.

Додаткова література

1 Про затвердження переліку заходів та засобів з охорони праці: Постанова КМУ № 994-2003-п, ред. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994-2003-%D0%BF#Text>.

2 Про затвердження Порядку проведення технічного огляду, випробування та експертного обстеження (технічного діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки: Закон України № 687-2004-п, ред. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2004-%D0%BF#Text>.

3 Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з

підвищеною небезпекою: Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці № z0231-05, ред. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0231-05>.

4 Про затвердження Мінімальних вимог безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці: № z1494-18, 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1494-18#Text>.

5 Про затвердження Норм безоплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту працівникам залізничного транспорту: Наказ Мінсоцполітики № z0238-17, 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0238-17#Text>.

6 Про затвердження Положення про організацію та здійснення державного гірничого нагляду, державного нагляду (контролю) у сфері промислової безпеки та охорони праці в системі Держгірпромнагляду України та уніфікованої форми Акта перевірки суб'єкта господарювання (виробничого об'єкта): Закон України № z1531-11, ред. 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1531-11#Text>.

7 Про затвердження Технічного регламенту безпеки машин: Постанова КМУ № 62-2013, ред. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62-2013-%D0%BF#Text>.

8 Держпродспоживслужба. URL: <https://dpss.gov.ua/>.

9 Державна інспекція ядерного регулювання України. URL: <https://snriu.gov.ua/pro-nas/organizacijna-struktura/centralnij-aparat>.

10 Державна служба з надзвичайних ситуацій України. URL: <http://www.dsns.gov.ua/>.

11 Державна служба праці України. URL: <http://dsp.gov.ua/>.

12 Міжнародна організація праці. URL: <https://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm>.

13 Центр громадського здоров'я України. URL: <http://phc.org.ua/>.

14 Міжнародна організація стандартизації. URL: <https://www.iso.org/standard/63787.html>.

15 Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

16 Національне агентство з акредитації України. URL: <https://naau.org.ua/57-perelik-dokumentiv-ea-ilac-iaf>.

17 Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: <https://www.who.int/>.

Список використаних джерел

1 Деякі питання організації дистанційного навчання: Наказ МОН 0941-20, ред. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>.

2 Права здобувачів освіти. Освітній омбудсмен України. URL: <https://eo.gov.ua/prava-zdobuvachiv-osvity/2020/06/21/>.

3 Права педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників. Освітній омбудсмен України. URL: <https://eo.gov.ua/prava-pedahohichnykh-naukovo-pedahohichnykh-i-naukovykh-pratsivnykiv/2020/06/21/>.

4 Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти: № v1480729-20, 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1480729-20#Text>.

5 Оніпко З. С. До проблеми визначення сутності самоконтролю особистості. *Психологія особистості*. 2022. Вип. 33. С. 133 – 137. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.33.23>.

6 Чеботарьов М. К. Самоконтроль як важливий компонент формування готовності майбутніх менеджерів до адаптивного управління. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2014. № 45. С. 195–200.

7 Реалізація права на підприємницьку діяльність: стан та перспективи: колективна монографія / за заг. ред. А. Г. Бобкової, А. М. Захарченка. Київ: ВД «Дакор», 2021. 250 с.

8 Історія міжнародних економічних відносин: курс лекцій / І. М. Грабинський, І. В. Михайляк, Л. А. Українець та ін.; за ред. І. М. Грабинського; ЛНУ ім. Івана Франка. Львів: НВФ «Українські технології», 2013. 340 с.

9 Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України № 877-V, ред. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>.

10 Актуальні питання тлумачення та застосування Закону України «Про адміністративну процедуру» : збірник тез наукових доповідей учасників навчальної програми «Викладання адміністративної процедури в закладах вищої освіти України». Київ, 2025. 253 с.

11 Про Порядок функціонування інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю), внесення відомостей до неї та строки розміщення цих відомостей: Постанова КМУ № 387-2017-п, ред. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/387-2017-%D0%BF#Text>.

12 Конвенція МОП № 81 про інспекцію праці у промисловості й торгівлі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/993_036.

13 Конвенція МОП № 129 про інспекцію праці в сільському господарстві. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/993_114.

14 Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

15 Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, 722/2019, 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

16 Клемпарський М., Назимко О. Способи застосування міжнародних трудових стандартів і національного трудового законодавства. *Трудове право*. 2021. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.5.10>.

17 Кодекс цивільного захисту України: № 5403-VI, ред. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>.

18 Про затвердження Правил техногенної безпеки: Наказ МВС України № z1346-18, 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1346-18#Text>.

19 Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні: Наказ МВС України № 1417z0252-15, ред. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#Text>.

20 Про об'єкти підвищеної небезпеки : Закон України № 2245-III, ред. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>.

21 ДСТУ ISO 22329:2023. Безпека та стабільність. Управління у надзвичайних ситуаціях. Настанови щодо використання засобів масової інформації за надзвичайних ситуацій (ISO 22329:2021, IDT). URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=106507.

22 Деякі питання ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки: Постанова КМУ № 1030, ред. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1030-2022-%D0%BF#Text>.

23 Про затвердження Порядку розроблення політики запобігання аваріям на об'єкті підвищеної небезпеки: Наказ МВС № z0416-23, ред. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0416-23#Text>.

24 ДБН В.2.5-76:2014. Автоматизовані системи раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення: зі Зміною № 1, 2020 р. URL: https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_v_2_5_76/1-1-0-1150.

25 ДСТУ EN ISO 22315:2022. Соціальна безпека. Масова евакуація. Настанови щодо планування (EN ISO 22315:2018, IDT; ISO 22315:2014, IDT). URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=106499.

26 Порядок класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями: Постанова КМУ № 368-2004-п, ред. 2021 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/5390215>.

27 Методичні рекомендації щодо розроблення планів локалізації і ліквідації аварій та їх наслідків: 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0302388-24>.

28 Про затвердження Порядку проведення оцінки канцерогенних та мутагенних ризиків та дій роботодавців у разі виявлення небезпеки впливу на працівників канцерогенів та мутагенів: Наказ МОЗ № 1281, 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1505-23#Text>.

29 Про затвердження Технічного регламенту засобів цивільного захисту: № 535-2023-п, 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/535-2023-%D0%BF>.

30 Про затвердження Порядку забезпечення населення засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю: Постанова КМУ 1200-2002-п, ред. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2002-%D0%BF#Text>.

31 Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України № 39/95-ВР, ред. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

32 Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії: Закон України № 1370-XIV, ред. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1370-14#Text>.

33 Міжнародні конвенції з ядерної безпеки. Багатосторонні міжнародні конвенції. Угоди з міжнародними організаціями. Міжнародні угоди про перевезення ядерних матеріалів. Двосторонні міжурядові угоди. Двосторонні міжвідомчі угоди, домовленості. Міжнародні угоди. Міжурядові угоди. Міжвідомчі угоди. URL: <https://snriu.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-diyalnist/mizhnarodni-konvenciyi-ta->

IDT), ред. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0023519-21#Text>.

41 Сидоренко В. В. Цикл Шухарта-Демінга (PDCA) для організації безперервного професійного розвитку фахівців. *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи: матеріали VI-ї Міжнар. наук.-практ. конф. 12–18 травня 2020 року, м. Запоріжжя, Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти*. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720165/1/%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%92.%D0%92._%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf.

42 ДСТУ ISO 31000:2018. Менеджмент ризиків. Принципи та настанови (ISO 31000:2018 Risk Management – Principles and guidelines on implementation, IDT). URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:31000:ed-2:v1:en>.

43 Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>.

44 ДСТУ ISO 19011:2019. Настанови щодо проведення аудитів систем управління (ISO 19011:2018, IDT). URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_iso_19011_2019.pdf.

45 ДСТУ ISO/IEC TS 17021-10:2021 (ISO/IEC TS 17021-10:2018, IDT). Оцінювання відповідності. Вимоги до органів, що здійснюють аудит та сертифікацію систем управління. Частина 10. Вимоги до компетентності персоналу, який здійснює аудит і сертифікацію систем управління охороною здоров'я і безпекою праці. URL: https://naau.org.ua/userfiles/files/documents/ZD-08_10_38_ISO_IEC-17021-2.pdf.

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Варіанти для виконання курсової роботи для здобувачів

ДФЗО

Номер з/п	Галузь / промислова сфера зі шкідливими умовами праці	Структурний підрозділ	Стислий перелік професійних шкідливостей
1	2	3	4
1	Металургія	Доменний цех металургійного комбінату	Високі температури, виробничий пил, чадний газ
		Сталеплавильний цех	Теплове випромінювання, аерозолі металів, підвищений рівень шуму
		Прокатний стан гарячої прокатки	Висока температура, рухомі механізми, фізичні навантаження
		Ливарний цех чорної або кольорової металургії	Металевий пил, аерозолі, ризик опіків
		Агломераційний цех	Виробничий пил, гази, вібрація, підвищений рівень шуму
2	Енергетика	Котлотурбінний цех теплоелектростанції	Висока температура, підвищений рівень шуму, парові системи під тиском
		Підрозділ з обслуговування електрообладнання високої напруги	Електричний струм, електромагнітні поля
		Паливно-транспортний цех ТЕС	Вугільний пил, механічні ризики, пожежо-, вибухонебезпечність
		Газорозподільний підрозділ	Вибухонебезпечні суміші, витоки газу
		Підстанція електромереж	Ризик ураження струмом, роботи на висоті, електромагнітне випромінювання

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4
3	Хімічна промисловість	Реакторний цех виробництва хімічної продукції	Шкідливі хімічні речовини, високий тиск, висока температура
		Дільниця виробництва мінеральних добрив	Аміак, кислотні випари, виробничий пил
		Гальванічна дільниця	Кислоти, луги, солі важких металів
		Цех синтезу полімерів	Леткі органічні сполуки, пожежо-, вибухонебезпечність
		Підрозділ зберігання і транспортування хімічних реагентів	Шкідливі хімічні речовини, розливи, пожежо-, вибухонебезпечність

Таблиця А.2 – Вихідні дані для виконання контрольної роботи (VI семестр) для здобувачів ЗФЗО

Номер з/п	Порядковий номер здобувача освіти у списку групи	Структурний підрозділ (підприємство)	Наявні професійні шкідливості
1	2	3	4
1	1, 10, 26	Ливарний цех металургійного підприємства	Вплив високих температур, виробничого пилу, газів
2	16, 32	Зварювальна дільниця машинобудівного заводу	Аерозолі зварювання, ультрафіолетове випромінювання, електромагнітні поля
3	11, 29	Шахтний підрозділ гірничодобувного підприємства	Виробничий пил, газу, пожежо-, вибухонебезпечність, підземні умови праці
4	4, 19, 36	Хімічний реакторний цех підприємства хімічної промисловості	Токсичні речовини, випари, ризик аварій
5	5, 17, 27	Дільниця фарбування та лакування	Органічні розчинники, токсичні випари, пожежо-, вибухонебезпечність
6	6, 33	Коксохімічне виробництво	Канцерогенні речовини, підвищена температура, загазованість
7	7, 21, 35	Дробильно-сортувальний комплекс кар'єру	Підвищений рівень пилу, підвищений рівень шуму, підвищений рівень вібрації
8	8, 20, 30	Енергетичний підрозділ теплоелектростанції	Висока температура, підвищений рівень шуму, електричний струм

Продовження таблиці А.2

1	2	3	4
9	18, 31	Нафтопереробний цех	Легкозаймисті речовини, токсичні гази, пожежо-, вибухонебезпечність
10	12, 15, 25	Гальванічна дільниця	Кислоти, луги, важкі метали, шкідливі випари
11	14, 22, 37	Цех виробництва мінеральних добрив	Хімічні аерозолі, виробничий пил, аміак
12	2, 23, 38	Лісопилльний або деревобробний цех	Деревний пил, підвищений рівень шуму, травмонебезпечне обладнання
13	11, 24, 39	Цех виробництва цементу	Цементний пил, висока температура, фізичне навантаження
14	13, 28, 40	Виробництво будівельних матеріалів	Силікатний пил, підвищений рівень шуму, робота з важкими конструкціями
15	9, 34	Підрозділ з утилізації та переробки промислових відходів	Біологічні, хімічні та токсичні ризики

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для виконання самостійної роботи

з освітньої компоненти

«ОРГАНІЗАЦІЯ НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності І4 «Охорона праці»

Відповідальний за випуск Григор'єва Є. С.

Редактор Ібрагімова Н. В.

Підписано до друку 04.05.2026 р.

Умовн. друк. арк. 7,5. Тираж . Замовлення № .

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,

61050, Харків-50, майдан Фейербаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.